ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXI — Број 374
Субота, 28 фебруар 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

ФЛАШ ГОРДОН

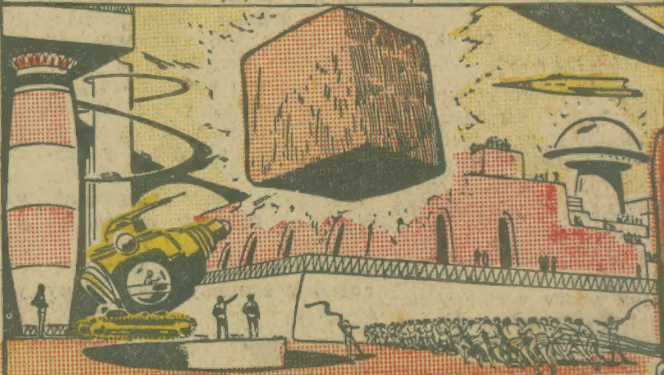

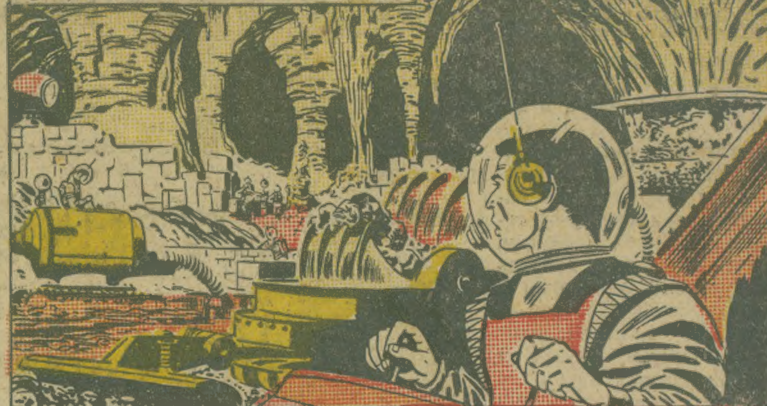

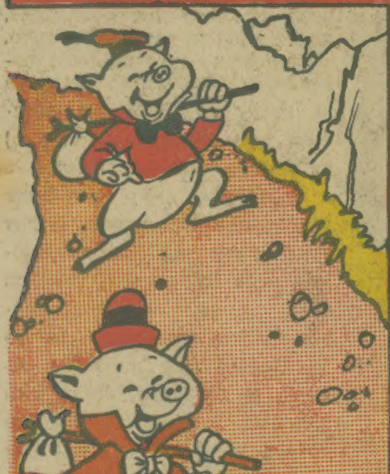

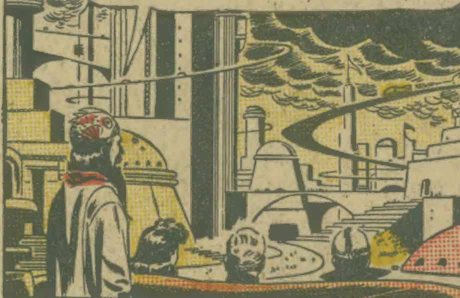

У овом броју:

А.Т. 145

ПУСТОЛОВИ ЗАНОВИЋИ

У осамнаестом веку, више него икада раније, јавио се велики број авантуриста, који су преплавили тадашње европске престонице и успели да за своје врло сумњиве послове придобију највише друштвене кругове, чак и саме владаре. То је, поред осталог, био и век великих и прослављених пустолова као што су били Казанова, Кальосигро, гроф од Сен Жермена и многи други. Међу њима и један наш човек — Стјепан Зановић, из Будве, потомак старе племићке породице.

„Заборавише на сој и порекло...“

Будва је у то време припадала Млетачкој Републици, и чланови породице Зановића вршили су у њој извесне јавне дужности. То је била имућна породица, али у народу по злу чувена.

Познати књижевник Будванин, Стјепан Митров Љубиша, на једном месту у својим делима о породици Зановић каже: „Некада су били придворице и повласници цара Душана, а по предаји се Бана ветскога сви редом уписаше у млетачку златну књигу, (венецијанско племство) — поставши свом народу најљући душмани“. За Зановиће је Љубиша имао само најоштрије речи и тешко их је осудио — „заборавише на сој и порекло, од свога се јата либе и стиде, мрзе му језик, старину и обичаје“. А ипак је један од тих Зановића ову своју пустоловну каријеру засновао на историској величини и храбрости свог народа.

Стјепан Зановић, о коме ће овде бити речи, пред своју смрт у једној амстердамској тамници, објавио је свету да се никако не одриче своје велелепне титуле. Сасвим је исправна чак, јер он је „истинити“ — „Стјепан, Ханибал, кнез старих брда Албаније, војвода и велики капетан Црне Горе, деспот од Груде, војвода гроба светог Саве, владар високих црногорских брда и претендент на албански престо, као и још даље, и даље“.

Судске власти нису веровале у истинитост ове титуле, иако су јој дуго времена наседали тадашњи европски државници и владари. Међутим, Стјепан Зановић није хтео да је се одрекне. Извршивши у тамници самоубиство, он је настојао да лаковерни свет остави у уверењу — како је умро један „велики принц“ — који је свету могао да учини много добра. То је био међутим, обичан пустолов који је до краја живота остао доследан својој сопственој лажи и геслу које је сам себи поставио: „Све или ништа“. А европске новине које су пропратиле његову смрт величале су и његов живот.

У друштву људи под надзором

Међутим, живот Стјепана Зановића био је овакав:

Родоначелник ове пустоловне будљанске породице је „конте“ (гроф) Антун Зановић. Свој породични корен он вуче из давне старине, али се први огрешио о закон, бар према сведочењу архивских докумената. Антун се родио око 1720 године, а као зрео човек провео је дужи низ година у Венецији, у средишту старе републике, којој је у то време припадала и Будва. Био је имућан човек, јер и народна песма каже — пола општине Паштровића припадало је њему, а друга половина свим осталим Паштровићима.

У Венецији је био познат као „Будуан“ (Будљанин), а кретао се у друштву оне врсте, над којим је млетачка полиција вршила нарочити надзор. То је био последњи век Млетачке Републике и њено друштво, оно више, било је у сваком погледу у расулу. Венецију је преплавило мноштво разноврсних варалица, коцкара и пустолова. У тој средини израстао је Ђакомо Казанова, један од највећих пустолова XVIII века.

Антун Зановић је дане проводио у картању, а по свему изгледа и стално варао при игри. Због тога је суд млетачке инквизиције (врховни суд) донео одлуку да се Антун протера из Млетака у свој родни крај, — „јер се бавио забрањеним карташким играма и злочиначки их користио на штету другима“.

Тако је Антун морао да напусти Венецију. Каснији архивски списи кажу да се поправио. Кад је Аустрија заузела Далмацију, он је постао претседник будванске општине, и преживео је свога Стјепана, светског пустолова.

Погрешно је рећи: какав отац, такав син. Антун се одрицао свога сина Стјепана и искључио га из породице. Али Стјепан се угледао на понашање свога оца из млађих дана и проследио његову пустоловну страну, остајући јој веран до смрти.

Познанство с Казановом

Антун је имао више деце. Кад је био прогнан из Венеције, његова два сина Примислав и Стјепан ипак су остали тамо. Стјепану је било осамнаест година и звали су га „профић будљански“. У раскалашној Венецији, Примислав и Стјепан дошли су убрзо у сукоб са законом.

Три године после свог оца и они су протерани из Венеције (1769) с тим да се у њу никада више не смеју да врате. „...да за 24 часа заувек напусте овај главни град и целу нашу државу на копну и да се под претњом гнева овог суда врате у свој завичај Будву...“ — тако је гласила пресуда млетачке инквизиције којој се није смело приговорити.

Иначе је „профић будљански“ у Венецији свакоме пао у очи по својој лепој одећи: „Био је отмено одевен у хаљину из модрог баршуна, златом извезену. Преко тога носио је црвену кабаницу са златном дугмади. Око паса имао је племићки мач, на глави кицошки шеширић. Коврџаста коса посута му пудером. Увек обестан и весео, певуцкао је галантне песмице и рецитовао стихове“.

Као и њихов отац, и они су се углавном бавили забрањеним карташким играма и учествовали у неким врло сумњивим пословима.

Међутим, они се нису покорили пресуди. Напустили су, додуше Венецију, али не и њену државну територију у Италији. Иако су им млетачки жбири били стално за петама, они су ипак успевали да се и даље баве својом карташком работом и притом су добијали огроман новац. Примислав се највише задржавао у Напуљу и Риму, а Стјепан у Фиренци и Торину. У Фиренци су се поново нашли и упознали с највећим пустоловом XVIII века — Млечанином Ђакомом Казановом.

Примислав је у појединим стварима, изгледа, био већи мајстор и од самог Казанове. Овога је увалио у једну велику незгоду, а сам се врло спретно извукао. У својим чувеним „Мемоарима“, који врло сликовито приказују раситништво племићког европског друштва у другој половини XVIII века, Казанова је једно цело поглавље посветио Примиславу. Ни до смрти није могао да заборави подвалу „будљанских профића“.

Стекао наклоност Русоа

Браћа Зановићи и Казанова, као и многи други пустолови, протерани су и из Фиренце и са подручја тосканске државе. У Италији више нису могли да се одрже. Зато кренуше за Француску.

Тако су се једног дана обрели у Лиону и ту се зачела у своје време врло позната „афера Зановић“. Стјепан се касније правдао да га је брат Примислав увукао у ту аферу, и да је он уствари невин. Неким холандским трговцима, који су тада боравили у Лиону, претставили су се као грофови „старог корена“, врло имућни, с огромним поседима у Далмацији. Склопљен је уговор да их Зановићи снабдевају производима са својих „огромних имања“ у замену за холандске производе, у првом реду за — дијаманте, који се могу врло добро пласирати у — Далмацији.

Разуме се да је Примиславу најпре стало да дође до дијаманата — и у томе је на вешт начин успео, добивши чак за свој посао и гарантије дубровачких конзула у Напуљу, Анкони и Ливорну. Измислио је и неку „своју“ лађу „Минерву“ која, крцата робом са његових поседа, треба убрзо да стигне у амстердамску луку. Разуме се да од свега није било ништа. Али је превара успела. Примислав се домогао једног дела новца и дијаманата, наплативши фалсификоване менице у Лондону.

Ту су се браћа растала. Примиславу се за дуже време изгубио сваки траг, а Стјепан се одједном обрео у Паризу (1773) — „као песник и филозоф“, а његова пуна титула је гласила „гроф Стефан Зановић Далматинац“. Већ раније се он бавио књижевношћу, нарочито у Фиренци, и објавио чак неколико књига песама, углавном превода. Упознао је тако највиђеније француске књижевнике и филозофе. Омогућен му је био приступ у високо аристократско друштво, стекао је наклоност самог Русоа, и ту у Паризу штампао више својих књига на италијанском језику.

Али пустолов се није задржао само на томе. Почео је да се претставља као „лажни

С. ЗАНОВИЋ КАО ШЋЕПАН МАЛИ

ЛИК С. ЗАНОВИЋА НА ВУЧЈОЈ КОЖИ

цар Шћепан Мали“, оспоравајући да је овај убијен у Црној Гори. У једном писму пруском краљу Фридриху II — он, између осталог, каже: „...Укратко, ја сам Шћепан Мали Црногорски...“ — И потом прича на који се начин спасао смрти, коју су му мучки припремали „непријатељи“.

Крај великог пустолова

Лаковеран свет је у то поверовао. Међутим, Стјепан није био ни тиме задовољан. Ускоро се почео претстављати и као „Стефан, једанаести праунук Кастриоте Скендер бега и претендент на албански престо“. Тако се са „кнежевском и владарском титулом“ упутио на европске дворове, а своје портрете ширио је по свим европским земљама.

Данас је невероватно да се схвати колико је у Зановићево време било лаковерних и наивних људи на највишим положајима. Жалили су га као „несрећног принца који је прогнан из своје државе“ и помагали га. А Стјепан је врло лепо живео и на двору пољскога краља у Варшави, и у Дрездену код саксонског краља. Одржаво је везе са Фридрихом II у Берлину и са царем Јосифом II у Бечу, који му је чак обећавао и огромну војну помоћ против Турака. У Бечу је Стјепан пријатељевао са чувеним композитором Глуком, а у Белгији је био присни пријатељ чувеног аустриског маршала кнеза де Лиња. Свуда се претстављао као песник, филозоф и „несрећни принц“, а једно време је тврдио како су га у Пољској хтели да изаберу за краља. — „Но он, каже, радије живи осамљено и лута које-куда него да се прими какве год службе“.

И Стјепан је и даље лутао а лаковерни свет је веровао у оно што он прича о себи. Међутим, на своју несрећу упутио се у Холандију, заборавивши како су се он и брат грдно замерили њеним трговцима. У Амстердаму је одмах ухапшен и стрпан у тамницу. Пресуду није дочекао. У тамници је себи одузео живот, презезавши вене на рукама. На суду је до краја тврдио да је он одиста оно што је стално говорио: „Кнез и владар Црне Горе и Албаније“ и још је додао да је — црногорски патријарх, првосвештеник. Али узалуд: холандски трговци тражили су само своју робу и нису се обазирали на титуле „несрећног принца“.

Тако је завршио Стјепан Зановић Будљанин, један од највећих пустолова XVIII века.

С. ЗАНОВИЋ КАО ПРИНЦ ЦРНОГОРСКИ

С. ЗАНОВИЋ КАО СКЕНДЕРБЕГ

Како су пекинези дошли у Европу

Као сијамске мачке на сијамском двору, тако је и пекиншки пас, пекинез, проводио на кинеском двору усамљенички живот. Разлика је само у томе што су сијамске мачке живеле као затвореници свега неколико деценија док су пекинези провели читаве векове између дворских зидина где су им, као светој животињи, указиване почасти. Сем царске породице нико није смео да их има. Било ко да је покушао да их украде био би кажњен смрћу или мучењем. Кина је била ограђена чувеним зидом, а ни у царску палату у Пекингу није се могло лако ући из много разлога. Један је свакако био и тај да се не би украла света животиња.

Па ипак, ово није могло да траје вечито. Половином прошлог столећа, кад је једна енглеска породица напуштала Пекинг, у кавезу од летава, у коме је селила своје срне у Европу, налазио се сандук сена и у њему пар пекинеза. Породица је морала да се излажи приличној опасности због оваквог шверца, но имала је среће. Нити су пси дали гласа од себе нити су их срне повукле за богату длаку или уши када су узимале свој дневни оброк. Тако су од 1860 године први слободни пекинези добили право грађанства у Европи.

Црни или сиви, округлих очију које вире из космате главе, кратких и врло кривих ногу, са кочоперно уздигнутим репом, и длаком која се у таласима спушта низ леђа, данашњи пекинези су исти као и њихови давни преци са дворова кинеских владара. До таквог закључка није тешко доћи, јер су нам „портрети“ њихових предака сачувани на многим старим скупоценим вазама и ћилимима.

Пекинези су веома ситни, тешко ходају на несигурним шапама и вечито се врзмају око ногу свога господара. Често преду, слично мачки, много шмрчу и тешко дишу. Услед тога се готово гуше, али тада врло дугачким језиком прочишћавају носне отворе.

Пекинези су много тражена раса на западу, можда и стога што их нема много, и цене се, док су млади, на 30 до 40.000 франака. Штенад се тешко одржава, јер се कује не брину о њима, а пошто су сувише нежни они често не преживе своје прве дане.

СВАКИ ДРУКЧИЈЕ

У Америци, Скандинавији и Енглеској дошло је до револуционарних новина у телефонији. Неке су тек пронађене, неке већ приведене у дело. Из прилично дугачке листе навешћемо само неке: Америка ће плочу са бројевима заменити тастатуром сличном оној на писаћој машини. Лакша је и подеснија, кажу, и забуна у добијању везе готово је потпуно искључена. Извесни бројеви неће чак морати увек ни да се траже. Сопственик таквог апарата спреми у њему до 50 бројева које најчешће користи за разговор; после тога довољно је само да покрене црвену стрелицу — и већ има везу. У Скандинавији нови телефонски апарати уместо да звоне отсада ће свирати — помоћу уметнутих музичких инструмената. И Америка припрема изненађење — у телефонске кутије најскорије будућности моћи ће да се уметне грамофонска плоча са које ће на апарату позваног претплатника одјекнути његова омиљена мелодија. Енглески проналазак омогућава разговор „утроје“. При једновременој пријави моћи ће да разговарају пријатељи настањени у три разна града. Уметнута „сита“ спречаваће нежељено уплитање других саговорника.

ЗА ПРВИ ГРОБ НА МЕСЕЦУ

Један човек из Кливленда, у Америци, чије се име не наводи, оставио је 20.000 долара да би једног дана, кад се оствари путнички и транспортни саобраћај између Земље и Месеца, посмртни остаци његови и његове жене били пренети на Месец и тамо сахрањени.

НАЈЗАД ИЗРАЧУНАЛИ

Стручњаци за производњу памука морали су много да рачунају да би дошли до следећег податка: за пола килограма памука потребно је око 12.000 литара воде.

»ЗНОЈТЕ СЕ, БИЋЕ ВАМ БОЉЕ«

Један од видара-мудраца, Санкторијус или Санторио, за кога се зна да је био рођен 1561 у Каподистрији, постао је за живота славан зато што је, посвећујући се науци, пронашао нов начин лечења. Санкторијус је био уверен да „здравље као и болести зависе од неприметног знојења кроз поре коже". Пошто је желео да тачно израчуна количину „флуида", који излази из тела, начинио је специјалну вагу.

Пре него што би се сам на њу поставио, он је мерио јело и пиће које унесе у организам за 24 сата. Пошто много штошта из физиологије није знао, а нарочито није познавао како организам троши хранљиве састојке, овај „научник" из 16 века дошао је до закључка да за 24 сата од осам прогутаних ливара хране и пића „испари" знојењем равно пет ливара. Његов закључак је, према томе, био следећи: „Што се више знојите, болести ће пре да ишчезну!" Санкторијус је издао књигу, врло запажену у своје доба, која се звала: „Санкторијусова статичка медицина или уметност да се здравље сачува помоћу знојења".

И нама би добродошла...

Река од лимунаде извире на граници Аргентине и Чилеа — из вулканског тла. Вода у Рио Агрио (Кисела река) има у-

кус сока од лимуна. Веома је освежавајућа и корисна по здравље. Ако јој се још дода мало шећера — ето вам лимунаде.

Жива ниска

У Јужном Кинеском Мору живи риба дај-јуи. С јесени, кад она у јатима похрли у заливе и ушћа река ради мрешћења, рибари крећу у лов. Дај-јуи се лови на разне мамце, али она ће најрадије загристи — зар то није чудно? —

реп својих рођака.

За реп рибе коју рибар извлачи из воде често се зубима закачи, друга, трећа... некипут и по шест њих, тако да образују праву живу ниску. Притом рибе дај-јуи начине читаву гужву гурајући једна другу да би уграбили своје место у том низу. У борби обично побеђују наравно највеће и најјаче.

Тешко је објаснити узрок овоме, али у сваком случају за рибаре је то корисно.

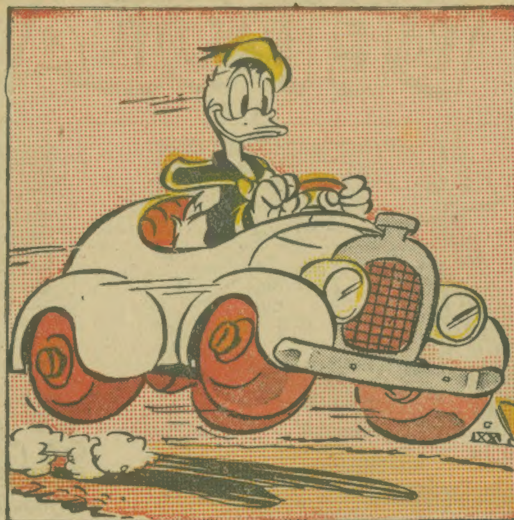

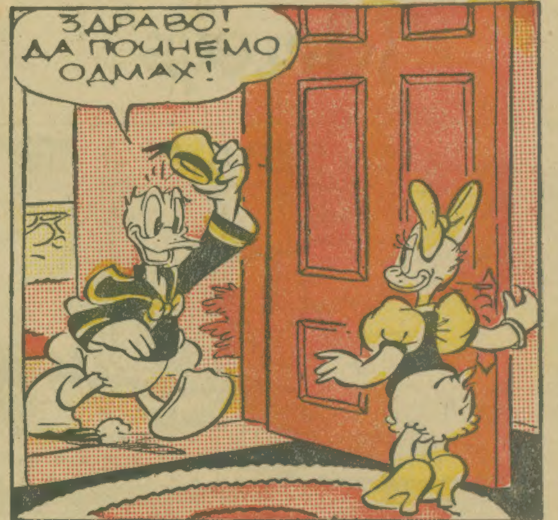

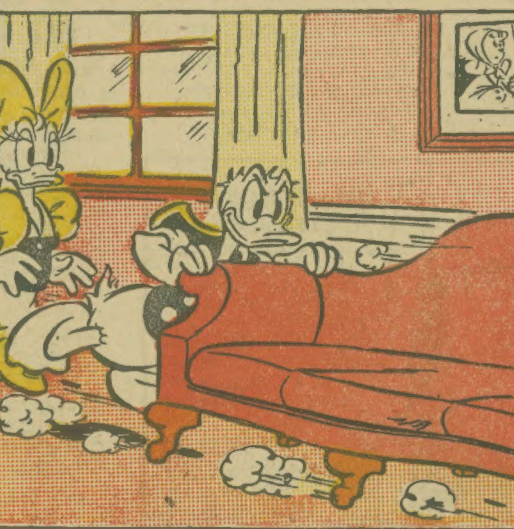

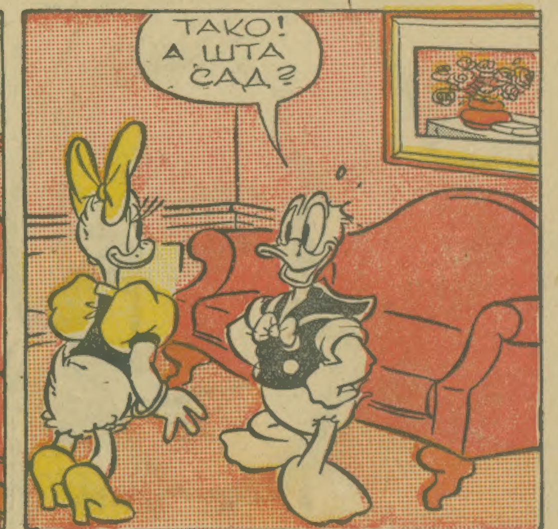

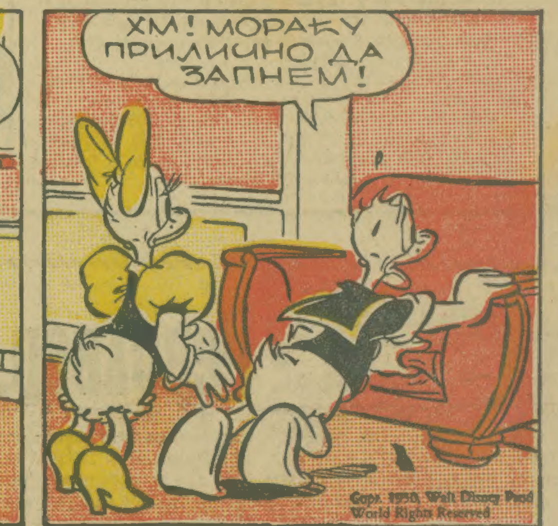

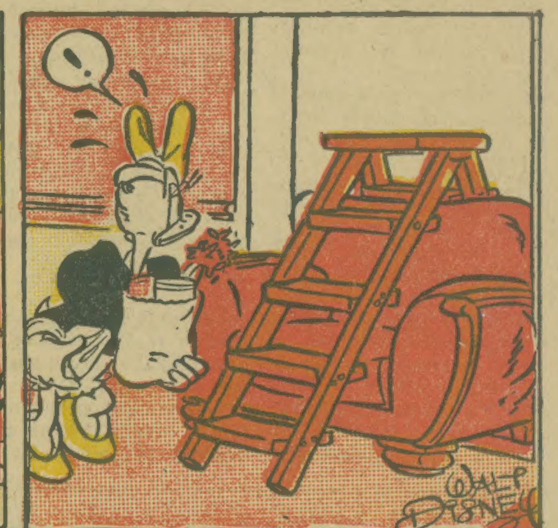

Завеса се диже с тајне »гробља слонова«

Занимљиве, изванредно лепо и вешто написане Киплингове приче о гробљима слонова у џунгли, местима на која се ове циновске животиње повлаче кад осете да им се ближи смрт да би ту, међу својим исто тако исцрпљеним друговима, скончале, уствари су само — приче. Никад још ниједан човек није наишао на место пуно скелета слонова или на брда њихових кљова. Уствари, још никад нико није нашао чак ни скелет или кости једног јединог слона.

Како и где нестану скелети слонова? Како ишчезну велики зуби од тврде отпорне слоноваче? Ловци на слонове и научници одувек су постављали та питања. Наука досад није на њих нашла одговор.

Колико је времена потребно да једна угинула животиња потпуно нестане? Истакнути цејлонски зоолог Џон Стил покушао је да добије одговор на ово питање. Одрао је једног великог медведа и оставио га на окрајку шуме да га лешинари прождеру. Тек после 28 дана нестао је и последњи делић његовог скелета. Ако за потпуно ишчезавање великих слонова рачунамо двоструки број дана и додамо томе још толико дана на рачун изванредно тврдих кљова, онда је јасно да би бар неки природном смрћу угинули слон раније или касније морао бити нађен.

Причу о гробљима слонова наука је одавно одбацила. А пошто виличне кости већине грабљивих звери нису толико јаке да би могле да изгризу скелет и тврде велике зубе слона, мора се поставити питање: чијом заслугом они нестану без икаквог трага — као да су у земљу пропали.

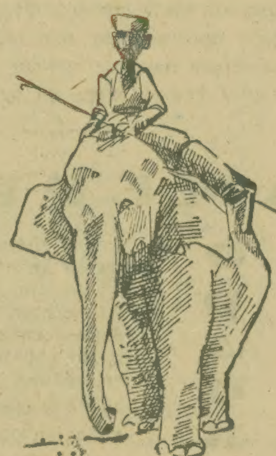

Познати ловац Џон Хантер, који већ годинама борави у Африци, недавно је изнео о томе своју теорију. Сопственим очима је видео како је једно пећинско бодљикаво прасе потпуно сажвакало и појело један велики зуб слона. Бодљикаво прасе има изванредно јаке и оштре зубе. Оно ноћу трчи кроз џунглу и претећи „звони" својим бодљама. Своје жртве збуњује тиме што изненада почиње да трчи натрашке и забија им своје бодље у тело. Да ли је догађај који је Хантер видео одгонетка тајне која толико занима зоологе?

Сам Хантер је у то убеђен и његово сведочанство бесумње је од приличне важности. Јер, сада се на основу тога зна да постоји једна животиња која је у стању да изгризе и уништи тврде слонове кљове. Од значаја је и то да бодљикаво прасе живи у свим крајевима у којима живе и слонови. Али, свега један забележени случај не може да се прими као научни доказ. Завеса с тајне „гробља слонова" тек је почела да се диже.

»Извори литературе«

Пјер и Жак-Хенри Борнек у својој књизи „Француска и њена литература" дају преглед француске књижевности XX века. Међу најпознатије писце Француске убраја се и седам странаца. Од свега 229 писаца 66 су рођени у Паризу. Сви други су долазили и долазе у Париз да би били на „извору" литературе и ту стекли име. Ипак број ових је много мањи него у доба Балзака, можда и због тога што Париз данас није једино средиште француске литературе. Писаца има и по другим покрајинама: у Прованси и Лангедоку по 13, у округу Лион око 10, Пикардији, Бургундији и Бретањи по 7 и тако даље.

Ripley's ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

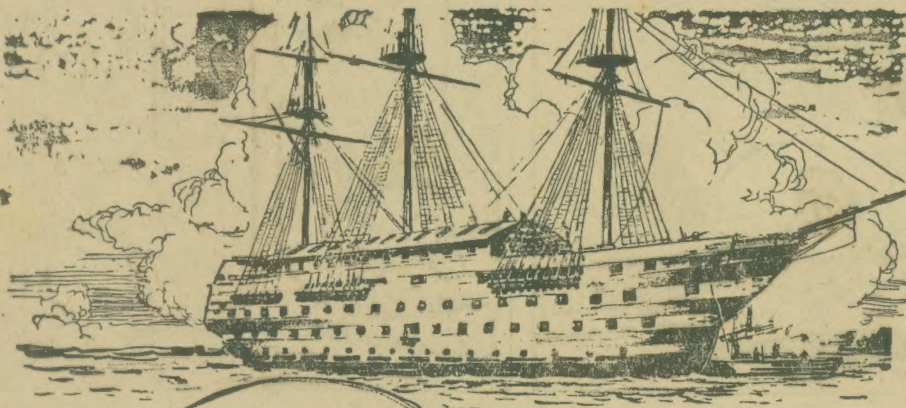

АМЕРИЧКИ БРОД „АЛАБАМА" ГРАЂЕН ЈЕ 47 ГОДИНА
БРОД ЈЕ БИО ЗАСТАРЕО ПРЕ НО ШТО ЈЕ ПОРИНУТ У МОРЕ (1817-1864)

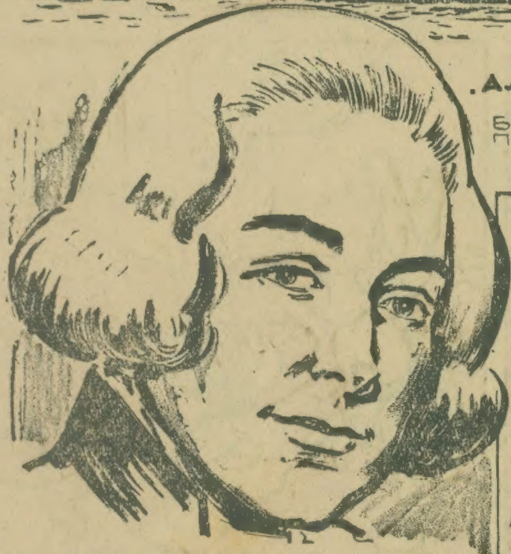

СЕР БРУКУ ВОТСОНУ (1735-1807) ПРЕТСЕДНИКУ ЛОНДОНСКЕ ОПШТИНЕ КАД ЈЕ ИМАО 14 ГОДИНА ОД ГРИЗЛА ЈЕ АЈКУЛА НОГУ СВЕ ДО КРАЈА ЖИВОТА КАД ГОД БИ ПОМИСЛИО НА ИЗГУБЉЕНУ НОГУ И АЈКУЛУ ОН ЈЕ САМ СЕБЕ КАЖЊАВАО ГЛОБОМ ОД 25 ЦЕНТИ КОЈЕ ЈЕ ДАВАО ДОБРОТВОРНИМ ДРУШТВИМА

ВОДОСКОК ОД ОТПАДАКА
У СЕНТ МАРТИНСВИЛУ У АМЕРИЦИ НАЧИЊЕН ЈЕ ОД СТАРОГ БУРЕТА ЗА УЉЕ, ДИФЕРЕНЦИЈАЛА С ЈЕДНОГ АУТОМОБИЛА, ЈЕДНОГ МИЉОКАЗА, ОКОВА С КОЛСКОГ ТОЧКА И СТАРЕ БАШТЕНСКЕ ПРСКАЛИЦЕ

КЕПЕЦ КОЈИ ЈЕ ОД ГЛАДИ ПОЧЕО ДА РАСТЕ — ЏЕФРИ ХАДСОН (1619-1682)
ВИСОК СВЕГА 44 САНТИМЕТРА ПОЧЕО ЈЕ У 30-ОЈ ГОДИНИПОНОВО ДА РАСТЕ КАД СУ ГА ЗАРОБИЛИ ГУСАРИ КОЈИ СУ ГА МУЧИЛИ И МОРИЛИ ГЛАђУ У РОПСТВУ ЈЕ ХАДСОН ДОСТИГАО ВИСИНУ ОД 107 САНТИМЕТАРА

РЕКА КОЈА ТЕЧЕ НА СЕВЕР И ЈУГ
БАЛЕСВАР РЕКА У КУЛНУ (ИНДИЈА) ЗА ВРЕМЕ СВАКЕ КИШНЕ СЕЗОНЕ ТЕЧЕ НА ПОВРШИНИ ПРЕМА ЈУГУ ДОК ЊЕНА ПОДВОДНА СТРУЈА ТЕЧЕ У СУПРОТНОМ ПРАВЦУ

„ЕСТЕРА"
КОКОШКА ЏОНА ПЛАМЕРА ИЗ ЧЕДБОРОА У ЕНГЛЕСКОЈ КУПА СЕ И ПЛИВА ЗАЈЕДНО С ПЛОВКАМА

Револвер, гумени ђонови и алуминијумско посуђе пре више хиљада година

Оружје чији би хици могли да излећу један за другим великом брзином претстављало је одувек сан ратника. Прво су га остварили још стари Грци направивши нарочити лук са наслоном за раме. У његовој визирној осовини смењивали су се једна за другом стреле допремљене нарочитим механизмом налик на револвер.

Проналазак ватреног оружја — револвера приписује се обично Американцу Самјуелу Колту (1814—1862). Стога многи писци криминалних романа употребљавају као синоним за то ватрено оружје реч колт.

Није потребно отићи даље од Париског музеја артиљерије да би се видео прави правцати револвер још из 17 века. Први револвер појавио се у Италији и много раније — 1480 године, а његов механизам је затим примењен и на пиштоље и мускете. У Француској га је 1552 године Франсоа Егблаш усавршио за краља Франсоа I. Потом је револвер пао у заборав а поново га је „изумео" сто година касније Француз, Клод Марте. Када је свој патент продао енглеском конзулу многи су га осудили као издајника.

Овај ратнички изум је и даље падао у заборав и поново откриван током следећа два столећа. Ниједан није имао трајан успех па чак ни револвер који је Ле Кувре конструисао за Луја XIV. Из њега се могло узастопно опалити 50 хитаца.

* * *

Гумене ђонове за ципеле измислио је 1835 године Американац Гудјир. Уствари њих су већ неколико стотина година раније носили амерички Индијанци. Кишне гумене кабанице помињу се још у Мемоарима

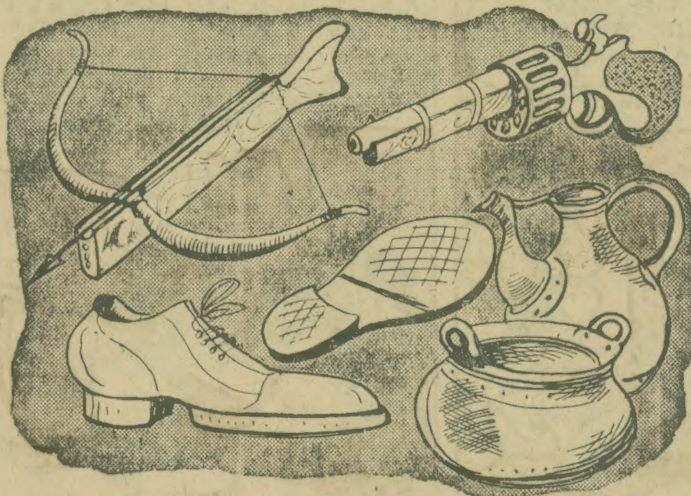

које нам је оставио француски истраживач из Јужне Америке Ла Кондамин 1751 године.

Најзанимљивији су подаци француског капетана и истраживача Фресноа о гуменим производима употребљаваним почетком 18 столећа у свакодневном животу — за одећу и обућу. После дугог боравка у Бразилији он је почео у Француској производити непромочиве чизме од гуме, ципеле са гуменим ђоном, кофе од каучука и разне друге предмете који за савременог човека претстављају тек тековине цивилизације. Али узалуд се трудио да ово наметне поданицима Луја XIV. „Одело и обућа од гуме, — писао је Фресноа пре 210 година, — замениће у скорој будућности тканину и кожу у свим приликама када пада киша". Нажалост, Фресноа се преварио за читаво столеће.

* * *

Многи ће се зачудити када буду сазнали да алуминијум, чија се употреба у индустрији и домаћинству сматра као производ последњег века није претстављао тајну чак ни за људе пре 2.000 година!

Познато је да је хемичар Вохлер из Гетингена 1827 године пронашао начин за добијање алуминијума од једне врсте глине. Економичнији и технички прихватљивији начин прављења, открио је Француз Девиј тек 1850 године. Захваљујући алуминијуму он је стекао огромно богатство, професорску катедру на Факултету наука, фотељу на Париском институту и Легију части.

Уствари први суд од алуминијума поклонио је један римски занатлија по злу чувеном императору Тиберијану још прве године наше ере. Задивљен овим император је упитао занатлију да ли је своју тајну поверио некоме. Овај је хвалисаво одговорио да тајна није позната никоме осим њему и свезнајућем Јупитеру. На његову несрећу та га је изјава коштала живота. Тиберијан је наредио да му се сместа одруби глава и растури његова радионица.

Разлог? Тиранин је страховао да необичне особине сјајног и лаког метала не изазову пад вредности злата кога је он имао у изобиљу.

НАПАСТ

Америчке веверице — tamias striatus — као да су изникле из земље. Припадају врсти глодара који рију земљу; хране се орасима и лешницима, затим житом, корењем и бубама. У својим кесама на образима преносе веће количине хране у своја склоништа где преспавају зиму. У појединим крајевима Сједињених Америчких Држава ова врста веверице претставља праву напаст за пољопривреднике.

АМЕРИКА БЕЗ орлова

У Сједињеним Америчким Државама изгледа да ће орлови бити ускоро уништени, тако да ће још једино остати у грбу. Услед сталне борбе против маларије у Америци се све мочваре засипају ДДТ-ијем. У тим баруштинама и мочварама живи велики број риба којима се орлови хране. Запрашену воду рибе уносе у организам па то преносе и на орлове. Под утицајем овога орлови постају неплодни, те се њихов број из године у годину смањује. У Америци се сада појавио читав покрет који захтева да се обустави запрашивање баруштина како би се сачували орлови.

МЕКУШАЦ

У овим хладним данима у Енглеској, хладно је чак и пингвину Чарлију из глазговског зоолошког врта. Његов чувар ставио му је шал око врата и подложио пећ. Чарли је одмах похитао према ватри. Очевидно, откако је у заробљеништву постао је мекушац.

Непознате земље и народи

АБЕЛАМИ добри и весели људи

Вишеспратни" украс на глави начињен је од птичег перја и љуштура малих шкољки тамбу нанизаних на влакна палмовог лишћа; огрлице од тамбу и каури шкољки, као и зуба дивљег вепра, спуштају се од носа до појаса; на грудима причвршћена огромна, блистава бела шкољка, на рукама и ногама многобројне гривне изрезбарене такође од шкољки.

Где није крочила нога белог човека

Као што видите, омиљени украси становника Нове Гвинеје кога смо вам претставили, јесу шкољке разних величина и врста. У многим крајевима Нове Гвинеје шкољке чак играју улогу новца. Занимљиво је, међутим, да већина племена не уме сама да израђује ове украсе, већ до њих долази путем трампе. Научнике су зато нарочито интересовали „уметници-резбари шкољки" и њихови трговински односи са осталим племенима. Али, све до недавно они су остали непознати.

Швајцарска етнографска експедиција, која је 1955 године кренула у североисточне области Нове Гвинеје, одлучила је да свакако одгонетне ову тајну. Учесници експедиције успињали су се према извору реке Сепик где је последњих година било откривено неколико досад непознатих племена.

И ево, експедиција је стигла до падина планине Маприк где никад раније није крочила нога белог човека. Ту, усред тропске шуме, угледали су колибе меланезиског племена Абелами.

Омалени, тамне коже и насмешени, Абелами су се показали и веома гостољубиви. Неки домороци су често били заузети необичним послом: помоћу танког канапа, хитро су окретали бамбусове штапиће. Није ни потребно рећи колика је била радост истраживача кад су схватили да то домороци од љуштура шкољки сврдлањем праве велике украсне котурове.

И биљке имају гардеробу

Тако је била откривена тајна непознатих уметника: Абелами су били једно од малобројних племена која су умела да праве украсе од шкољки.

Обичним данима Абелами стављају само понеки украс, али се зато о празницима мушкарци појављују у пуном сјају. Занимљиво је да се жене много мање кинђуре. Само, празници су ретки. Абелами морају много да раде да би себи обезбедили најосновнију животну потребу: храну.

Прво што је у селима Абелама привукло пажњу чланова експедиције биле су џиновске, понекад и два метра дугачке, кртоле јамса које донекле својим обликом потсећају на фигуре људи. Кртоле су се налазиле у свакој колиби, украшене огрлицама и разним шарама. На некима су се чак биле маске које претстављају људска лица.

Јамс је кртоласта тропска биљка богата скробом и по укусу слична кромпиру. То је основна животна намирница племена: од жетве јамса зависи читав опстанак Абелама. Због тога се они према њему односе с нарочитим поштовањем, облаче и украшавају кртоле као да су жива бића. С јамсом су везани и многи празници, веровања и обреди.

Падине планине Маприка издељене су невидљивим границама. Свакој породици припада један део тропске шуме. Али, снагама једне породице немогућно је уништити џунглу и искрчити заостале пањеве, тим пре што жене не учествују ни у каквим озбиљним пословима: по племенском веровању оне могу да изазову незадовољство „мана" — натприродних сила од којих зависи успех сваког рада. Због тога се за те послове удружују мушкарци из неколико породица.

Страх од урока

Раскрчено поље ограђује се најпре јаком оградом исплетеном од бамбуса и рогоза. Заштита од дивљих и питомих свиња је неопходна.

Пољопривредне алатке Абелама сасвим су примитивне: то су два метра дуге, на врху заоштрене мотке којима они вредно риљају земљу, мешајући је притом с пепелом. Затим се у земљи праве дубоке, округле јаме и у њих стављају кртолице јамса.

Кад се први изданци појаве, на пољима почињу да ничу прилично велике кућице од лаког материјала, сасвим сличне колибама самих Абелама, само без крова. У њима ће „живети" јамс. Јер, по племенском веровању, он је потпуно сличан човеку и због тога му је потребан дом. Али, ове кућице имају и практичан значај: служе као притка за дугачке стабљике јамса.

Истовремено се у добро утабану земљу на сеоском „тргу" подељеном на квадрат на поља, побијају танки штапови и деца почињу да окрећу своје чигре. Срећника који својом чигром обори забодени прутић, поздрављају радосним крицима. Окретање чигре претставља уствари неку врсту „молитве за добру жетву".

Јамс сазрева прилично споро — за шест месеци. За читаво то време треба се о њему непрестано бринути. Више од свега, Абелами се боје „урока". Они верују да њихови непријатељи могу да „призову" на њихова поља прождрљиве дивље свиње или да на човека навуку тешку болест, тако да се он више не стара о својим пољима.

Берба — најрадоснији дан

Да би се избегле такве несреће, у свим породицама се води највећа брига о чистоћи домова. Ни у кући ни око ње не може се видети ниједна бачена ствар, остаци јела, па чак ни влас косе. Ово се не чини из хигијенских разлога. Наиме, Абелами верују да се у сваком предмету налази делић душе оног човека коме он припада. Ако непријатељ успе да се дочепа таквог једног „пребивалишта душе", моћи ће уз помоћ врача да зачара сопственика тог предмета.

Али, све опасности и страх су преброђени. Долази најрадоснији дан у години: празник бербе. Кад су све припреме завршене, мушкарци доносе на сеоски „трг" сав јамс који су добили са својих поља. Највеће кртоле достижу дужину од 1,5 до 2 метра, и тежину од 30—40 килограма. Мушкарци се смештају у сенку високог крова „молитвене куће" чији су зидови за ову прилику освежени новим, јарким бојама, а фасада фигурама предака. Сваки земљорадник устаје кад на њега дође ред и почиње да на сва уста хвали свој јамс. Победници на овој необичној пољопривредној изложби одређују се већином гласова. Кад је гласање завршено, победници поклањају део своје жетве један другоме. Сваки од њих поклања тачно онолико колико је прошле године он сам добио од других, тако да се „равнотежа" увек одржава и нико није оштећен.

Игра и песма мора се купити

На заједничкој ватри загрева се пљоснато камење и на њега стављају комади свињетине и јамса завијене у свеже лишће банана. Све се то опет покрије лишћем и слојем земље. После три часа из „земљане пећи" вади се дивно печено месо и укусан гарнирунг од јамса. Као „десерт" на трпези се обично појављује бетел који се жваће заједно с пламеноцрвеним, љутим бибером.

После такве гозбе добро расположење је осигурано. Јер, у плодовима бетел-палме и црвеном биберу налазе се неке материје које делују раздражујуће на нервни систем. Абеламе тада не треба гонити на песму и игру. Али, запевати и заиграти није баш лако, јер и игру и песму треба — купити.

Сва је срећа што су у племену Абелама композитори истовремено и песници, тако да се у куповину одлази једном човеку. Заправо, свако село има свог „државног" композитора и песника. Љубитељи игре, као и соло и хорских песама, издашно му плаћају јамсом, свињетином и шкољкама. Једну песму или игру он може да прода више пута. Весеље почиње песмом, а затим настаје играње које траје све до потпуне изнемоглости свих играча.

Празник јамса је завршен и поново се камене секире усецају у стабла дрвећа. Почиње нов круг у животу вредних и веселих људи из малог племена Абелама.

ДА ОБАВЕСТЕ МАШИНОВОЂУ

На железничкој прузи Готарда где ова вијуга кроз планинске теснаце, чувари пруге постављају барут на шине како би веома јаком детонацијом обавестили машиновође да је пруга затрпана лавинама. На овај начин спречене су многе катастрофе у Швајцарској.

ЈАКО СРЦЕ И ЗДРАВА ПЛУЋА

Свакако се у најмлађе спортове убраја подводни лов.

Али ипак у Бразилији и Аустралији он се не сматра новим, пошто се људи тамо већ дуже времена њиме баве. У Европи је доцнијег порекла, примљен је преко Француске и Италије. Данас има на хиљаде подводних ловаца широм света. За овај спорт није потребно много: „само" јако срце и здрава плућа.

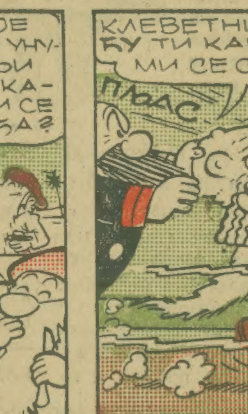

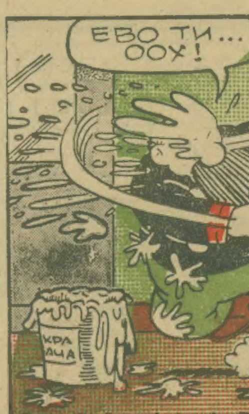

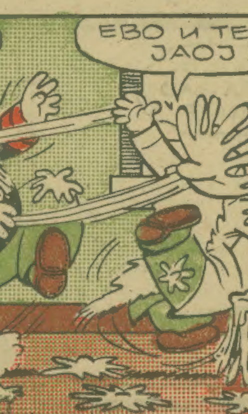

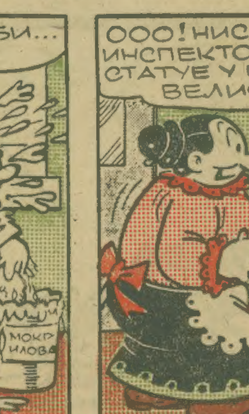

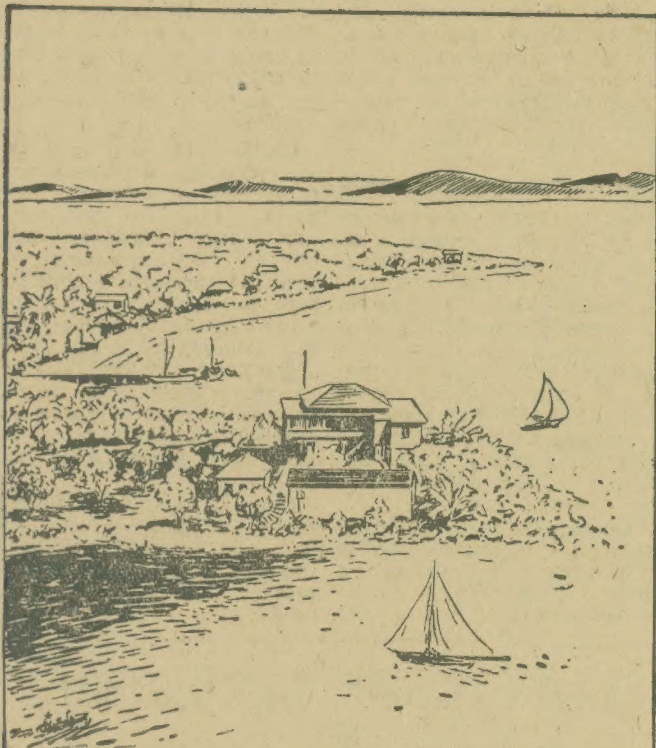

ИДЕАЛНА КЛИМА

Острво Свети Јован, које припада групи Вирџинисних Острва, сматра се за место које има готово идеалну климу. Тамо влада безмало увек иста температура од плус 26 степени Целзијевих. Разлика у температури између лета и зиме варира за свега 4 степена.

ВЕЧЕРА ЗА ХАМЛЕТЕ

Крајем јануара у лондонском позоришту „Севил" била је отворена изложба посвећена историјату познате Шекспирове трагедије „Хамлет". Изложба је била пропраћена свечаним ручком. Било је позвано више од двадесет познатих енглеских глумаца који су током своје уметничке каријере претстављали меланхоличног данског принца. Међу њима се налазила и једна жена: осамдесеттрогодишња Есме Берингер, јер је и она такође, играла једном Хамлета.

МОЖДА ЈЕ НАЈСТАРИЈИ

У једном прашњавом делу магацина једног грчког музеја пронађена је невероватно компликована рачунска машина, стара око 2000 година. Тврди се да је то једна од најстаријих рачунских машина, претеча садашњих електронских мозгова. Мада је већ јако оштећена и зарђала, научници сматрају да је коришћена за астрономска израчунавања и то око 65 године пре наше ере. Машину су извадили из мора 1900 године ловци на сунђере недалеко од острва Антикитера. Пронађена је на једној потопљеној лађи натовареној мермером и бронзаним статуама. Међутим, овом интересантном открићу није се поклањала нарочита пажња све до недавно када је детаљно испитана и установљена њена намена. Машина је била израђена од бронзе и месинга.

КОКОШКЕ — ТОПОВСКА МУНИЦИЈА

Како лепо изгледа лет орла који пара ваздух или достојанствено јато ждралова! Међутим, пилоту који се налази у кабини модерног брзог авиона сусрет с птицама, маколико оне лепо изгледале, није нимало пријатан.

Замислите овакву слику. Налазите се у авиону који лети брзином од 700 до 800 километара на час. Изненада, о предње окно пилотске кабине ударило је тело птице од неколико килограма. Танка стаклена преграда није издржала тако јак удар. Стакло се распрсло, пилот је озлеђен, губи контролу над апаратом...

Последњих година отпорност стакла које се ставља на пилотске кабине проверава се нарочитим методом: на стаклене плоче пуца се из нарочитих топова напуњених — кокошкама.

Тело кокошке-танета, које се налази у кеси од лаке памучне тканине, ставља се у мунициону комору а за њим топовски затварач од пеноплакта. Специјална ударна игла пробија једну мембрану и ваздух, згуснут на више од 12 атмосфера, избацује кокошку-тане, кроз шест метара дугу топовску цев, на стаклену мету. Кокошке тешке 1,5 килограм испаљују се брзином од 725 километара на час.

Већ су први опити потврдили целисходност оваквог проверавања. Показало се да се чак и термички обрађена стакла дебела око 13 милиметара, с међуслојевима од пластичних маса, при удару „танета" распрскавају на хиљаде комадића опасних по живот пилота. Нежељеним сусретима у ваздуху најбоље одолева специјално стакло од пет слојева дебело 28,5 милиметара.

Тако су, сасвим неочекивано, кокошке нашле нову примену у ... авијацији.

НАЈВИШИ ЉУДИ

Дуж Белог Нила живе највиши људи. Они припадају неким племенима која стално пребивају у области ове реке. Висина тих људи достиже 2,15 метра, а неки су и виши.

ДРАГОЦЕНА НАПРАВА

У Јапану је ових дана произведена једна направа која за становништво те земље претставља драгоцени добитак. Помоћу ње сви људи Јапана ће бити опоменути на евентуалну вулканску ерупцију читава 24 часа раније. Ово претставља више него што је потребно да би се становништво угрожених области евакуисало и спасло сигурне смрти.

ВИШЕ НЕГО ШТО СЕ МИСЛИЛО

Један од многобројних података стечених у току Међународне геофизичке године, која је завршена крајем 1958, указује на чињеницу да је наша Земља покривена са 40 отсто више леда него што се раније веровало. До овог закључка се дошло после свестраних проучавања и мерења, нарочито на Антарктику где се, вероватно, налази 90 отсто укупне количине леда. Према садашњим проучавањима постоји 4,500.000 кубних миља леда. Научници верују да се Антарктик састоји из два копнена дела међусобно повезана вечитим ледом.

ХОЋЕ ДА СЕ ПРИЧУВА

У граду Порт Анђелесу, у америчкој држави Вашингтон, Чарлс Хамилтон стар 107 година приредио је својим суграђанима изненађење недавном изјавом: „Пушио сам читав један век, од своје седме године, а сада сам решио да оставим дуван — из здравствених разлога".

И ОНЕ СУ ЗНАЛЕ ЗА ПОМАДУ

Египћанке су употребљавале миришљаве помаде још пре 3.000 година. Из ваза са помадама које су пронађене у гробницама још се помало осећао мирис.

МОГУ ДА ПОЈЕДУ И папагаја

Када се госпођа Томлин из Лондона, мајка три девојчице рођене истог дана пре петнаест месеци, после куповања на пијаци вратила кући имала је шта да види. У акваријуму који је био понос породице Томлин више није било ниједне златне рибице. Пливале су само биљке откинуте са дна акваријума али лепих јапанских рибица више није било. Три девојчице госпође Томлин седеле су на поду, показивале кажипрстом на празан акваријум и понављале нешто што је личило на њам-њам-њам. Пошто оне још нису говориле, ово је требало да претставља покушај да се објасни нешто о рибицама.

Тада је госпођи Томлин наједном постало јасно шта се догодило. Жалост за несталим рибицама претворила се у страх за здравље њених кћери. Било је очигледно да су оне појеле златне рибице, и то онако живе, неочишћене — са утробом и костима. Лекар је хитно позван али је утврдио да девојчицама не прети никаква опасност.

Није било тешко реконструисати драму, која се срећом свршила трагично само по златне рибице. Девојчице су биле гладне и, како се акваријум налазио на домаку руке, оне су уловиле свих шест и појеле их до последње мрве. Да их је било још, оне би вероватно такође завршиле у устима ових малих прождрљивица.

Породица Томлин више нема намере да гаји рибе. Уместо акваријума сада се у кући налази кавез осигуран бравом и катанцем у коме живи леп и велики папагај.

— Ако моје мале ждере буду решиле да поједу и папагаја, — каже госпођа Томлин, — онда ћемо знати, јер неће моћи да прогутају и перје.

МОЖДА ЈЕ ТО ПРВА ИГРА

Коцкице су, по некима, вероватно први проналазак за играње. Неки стручњаци су се позабавили њиховим пореклом и успели да утврде да су оне биле познате још и старим Римљанима.

НЕЗВАН, АЛИ МИО ГОСТ

Једног дана, — започео је своју причу Ирвинг Пети, — у сумрак, док сам дремуцкао слушајући једнолично одзвањање меденица са крава које су се враћале са паше, чух под прозором нечији лаки галоп и тихо кијање. Затим ми допре до ушију јечање. Учинило ми се као да је то глас некакве велике мачке или детета, али ни једно ни друго нисам имао у својој шумској кући. У току дугих година живота изван вароши, обилазећи горе и долине, никад нисам чуо нешто слично.

Шта је, одакле си дошао?

Изиђох полако из стана и према светлости фењера угледах јеленче наслоњено на зид куће. Сасвим мало, крхких ногу и пегавог тела, дрхтало је од страха. Моју пажњу су привукла два крупна, као гар црна ока и велике уши упрте увис. Одмах ми је било јасно да је то младо јеленче некако одлутало од мајке.

Пас Бозо и три мачета посматрали су га са саучешћем, а оно се нас није плашило.

— Шта је, одакле си дошло? — рекао сам сасвим благо и пружио руку да га помилујем.

Младунче је оњушило моју шаку, лизнуло ми длан огромним језиком и поново је зацвилело.

Пошто смо се тако „поразговарали”, отишао сам на спавање верујући да ће у току ноћи пронаћи мајку. Међутим, оно се и даље налазило пред мојом кућом шћућурено уза зид. Пошто ми је била врућина, изнео сам душек у двориште и легао, а јеленче одједном скочи на моју постељу и сручи ми се иза леђа. Изгледало је као да је чекало баш тај тренутак па да заспи. У свитање ме нешто трже. Отворио сам једно око и изненађен приметио да малишан са задовољством грицка моју косу. Давао је утисак да уопште нема намере да напусти ново пребивалиште.

Једног летњег дана

Устао сам и пошао према кући а јеленче за мном у стопу. Наћуљених ушију и уздигнутог репа трупкало је око мене производећи необичне звуке својим малим копитама. Само се једном зауставило да језиком заглади длаку мога Бозоа и опет наставило исто. Дотле сам имао прилике да одгајим многе јариће, али ниједно од њих, маколико носило у себи живости и жеље за ђаволуцима, није било толико радосно и витално као ово новорођенче. Малог несташка, који је толико волео игру и тежио за потпуном слободом, али ми је био веран и заслуживао пуно поверење, назвао сам Вирил.

Био је веома прождрљив. Кад сам му дао рибљу кашу, којом сам иначе хранио мачке, смазао је све одједном. Следећи пут сам му подметнуо боцу млека са цуцлом, али је само омирисао и оставио. Тада сам закључио да младунче није имало прилике да прими ниједан „нормалан” обед од мајке. Али, што год бих дао својим мачкама, оно би, гурајући их од зделе, само појело.

Поред онога што су јели пси и мачке, јеленчету је пријала и сва зрнаста храна као и многе врсте воћа. Затим, као сва деца, пробало је блато, песак, малтер са зида и угаљ. И ни од чега му никад није позлило. Чак су му пријали дуван, хартијице од бонбона, коре од банана, корице књига, сланина као и цветови ружа, лишће и чичкови.

Једног летњег дана отишао сам с породицом на купање на оближњој речици. Наравно да је Вирил био с нама. Али, док смо се ми излежавали на сунцу, јеленче се одмарало у хладу под дрвећем.

Увек је јурио према малој клисури

Наједном, мој синчић је узвикнуо:

— Погледајте јеленче! Иде му пена на уста.

Узбуђен, одјурио сам к њему, но оно ме је сасвим мирно дочекало. Кад сам принео главу његовој губици осетио сам из ње мирис лавандиног цвета и наједном ми је све било јасно: јеленче је у сласт мљацкало остатке нашег новог сапуна.

Имао сам утисак да је било у стању да осети сваку нашу радост или изненађење које би само проузроковало и као да се трудило да у томе истраје. Волело је, например, да се залети из дворишта и прескочи прозор претсобља. Пошто бучно projури уздуж и попреко, да би нама, у другој соби, дало на знање да је ту, сасвим нечујно би се изгубило према дворишту. Мислећи да је у кући, затворио бих прозор, али тада је оно споља прилазило брави, лизало, чангрљало док не отворим, а тада се кочоперило што ме је обмануло.

Вирил је волео да одјури од куће бежећи пред Бозоом и још једним псом. Али, он је увек јурио према малој клисури да би им замео траг. Потом би препливао речицу, вратио се пречицом и очигледно ликовао посматрајући како се два заморена пса враћају исплажених језика.

Остао је разјапљених уста

Никад се није плашио пуцња. Напротив, кад су други ловци из околине ишли у лов, он их је пратио и врзмао се као да је њихов пас.

Једно поподне угледао сам га како у галопу јури из шуме. Дошавши до врата, повукао је ручицу звекира да му отворим. Мало затим један непознати ловац дошао је нашој кући молећи ме да се мало одмори. Био је не само изнемогао већ и сав блатњав. Видевши га онако јадна, пустио сам га у кућу, а за то време он ми је објашњавао:

— Изгубио сам пут у шуми, — говорио је задихано. — Догодило ми се нешто што никад нисам доживео. Цео дан сам гонио једног срндаћа који ме је непојмљиво намучио и заварао ми траг у близини ваше куће.

Пустио сам ловца у собу и баш кад је завршавао реченицу остао је разјапљених уста од изненађења. Иза мојих леђа ловац је на простирки угледао истог тог срндаћа како мирно спава.

ЕТАСИ — ЈАПАНСКИ ПРОКАЖЕНИ

У задимљен, бучан бар у једној од споредних улица јапанског града Гинзе, ушао је млад, добро одевен човек у западњачком оделу и сео за један слободан сто. Пошто је послужио госте за суседним столом, келнер се окренуо вероватно да и њега запита шта жели, али је одједном устукнуо. Лагано је подигао десну руку с четири увис испружена прста и палцем савијеним уз длан.

Разговор је наједном замро. Гости су се узнемирили, брзо платили што су били дужни и сви до једног напустили бар. Остао је само младић, један странац и келнер који се све више повлачио према зиду. Најзад се и тај нежељени гост, иако непослужен, дигао и изишао, а за њим је кренуо и странац кога је професонална радозналост новинара гонила да му приђе.

— ?

— Знате ли зашто се све ово догодило? — одговорио је младић питањем страном новинару. — Келнер ме је препознао. Станује у мојој близини и познаје мог деду и бабу. Они су етаси. Јесте ли видели какав је знак начинио руком? То значи: „Четири ноге вола“. Такав човек је ета — он је нечист. Преведена на обичан народни језик реч „ета“ значи нешто још горе: „ђубре, измет“. Ја сам за њих то ђубре и таквих као што сам ја има у Јапану много.

Толико смо презрени и омражени да људи чак и не изговарају име којим нас зову, већ праве знак који сте малочас видели...

— Некада се чак километри пута, — наставио је младић — који су водили кроз једно ета-село нису бројали. Сматрали су нас и тада нечистим и били смо приморани да живимо потпуно изоловани од осталог света. На наша леђа товарени су најтежи, најпрљавији послови. А ипак смо ми у привреди Јапана имали важну улогу. Моји родитељи успели су да скуцкају нешто новца и да плате себи превоз до Новог света, где сам се ја родио.

— Зашто сте се онда вратили? — запитао је новинар.

— Зашто? Због тога што и поред свих прича мојих родитеља и њиховог одвраћања нисам могао да замислим шта значи бити један ета.

У читавом Јапану има око 300.000 етаса који, подељени у 5.000 племена, живе у малим насеобинама и селима у која веома ретко, и то искључиво ради трговине, залазе други Јапанци. Занимања којима се они баве строго су утврђена једном за свагда. Они су касапи и штављачи кожа — готово сва јапанска кожна роба њихов је производ. Скупљају сточно ђубре за туђе њиве, јер они своја поља не могу имати.

Етаси уствари не припадају јапанском народу, они су индонежанског порекла. У Јапан су се доселили веома давно, још у Старом веку, где су сложно живели с косматим Аинусима, праседеоцима Јапана. Њихове невоље почеле су пре неких 2.600 година, када су преци данашњих Јапанаца основали у овој земљи своју државу.

Поробљен народ био је приморан да чува и храни ловачке псе својих господара и да обавља све теже и прљавије послове. Али и поред тога они су били примљени као део заједнице и живели су мање-више задовољни.

Кад је средином VI века будизам продро у Јапан, тамошњи феудалци постали су ватрене присталице новог учења, а натерали су и своје робове да приме нову веру. Али, они су их и даље приморавали да за њихове потребе убијају животиње. Тиме је потлачени народ кршио једну од главних заповести будизма и ускоро је добио име ета — нечист. Јер, они су чинили највећи грех против вере: убијали су жива бића.

Током времена положај етаса постајао је све тежи. Одбачени из заједнице, они су живели презрени и омражени. Једина нада на бољи живот била је да побегну из свог племена и покушају да у неком другом крају прикрију своје порекло и помешају се са осталим становништвом. Многи су то покушали, али их је мало којима је то и успело.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ЈАПАН СА 8.000 ЛИСТОВА

У Јапану су 1875 године штампана само 53 листа. Данас их међутим, има преко 8.000, од којих су 1.226 дневници. Сваки од четири главна дневна листа у овој земљи има тираж од преко милион бројева. Према мишљењу стручњака у овој земљи не би требало да има неписмених.

НЕСЛАВНО ПОРЕКЛО

Такозвани „каваљерски штап“, какав уз фрак и цилиндар носе понеки помодари, води порекло из времена кад

људи нису обраћали пажњу на личну хигијену и када су њихова одела и рубље били пуни гамади. Тим штаповима људи су се без женирања чешали по оним местима која ни су могли дохватити руком.

ФЕНИЧАНСКИ ГЛАСНОГОВОРНИК

На самој обали старе Картагине биле су још 350 година пре наше ере постављене левкасте цеви за појачавање људ

ског гласа. Ови „гласноговорници“, дуги по 5 метара, толико су појачавали глас да су се помоћу њих могле достављати наредбе посади бродова удаљених и по 7 километара од обале.

МУЊЕВИТО ШТАМПАЊЕ

Захваљујући једној направи створеној у САД, могућно је вршити препис текста брзином 3.000 речи у минуту, што значи двадесет пута брже од човечјег говора, и 45 пута бр же но што куца најбржа дактилографкиња на свету. Направа шаље непосредно на хартију слова избачена из електронског топа. Чим се заврши куцање једног реда, хартија се великом брзином помиче, долази испод ваљка са бојом и дотле невидљива слова у току једног дела секунде постају потпуно јасна.

Ако ова машина буде економична колико је брза, књиге ће се штампати за врло кратко време.

ШТА СУ РЕКЛИ РОГОВИ ЈЕЛЕНА

Хемичари Краљевског института за технологију у Глазгову вршили су анализу рогова једног јелена који је 1925 убијен у Шкотској. Шта су они овим хтели? Да открију количину радиоактивних елемената које је животиња унела у организам пасући траву са ледина. После савесног испитивања константовано је да је она прилично мала. Међутим, сасвим други резултати су добивени анализом рогова јелена убијеног 1957. Радиоактивно дејство је порасло десет пута, што значи да се за протеклих пет година количина радиоактивних падавина на земљу и људе знатно појачала.

НЕОБИЧАН РЕКОРД

Популарни енглески фудбалски играч Били Рајт, прославиће 11 априла ове године необичан рекорд. Тога дана ће обући по стоти пут дрес енглеске фудбалске репрезентације у међународном сусрету Енглеска — Шкотска. Оволико пута није наступао још ниједан играч света за боје своје земље.

РИБЉА УСПАВАНКА

Риба која пева живи крај обала Тихог Океана. Пошто положи икру, ова риба стрпљиво чека да се из ње излегу млади а чим се то догоди почи-

ње да им „пева“. То певање, тачније речено зујање, постиже се наизменичним стезањем и опуштањем пловног мехура услед чега долази до звучних вибрација.

ПОГОДИТЕ ШТА ЈЕ ОВО

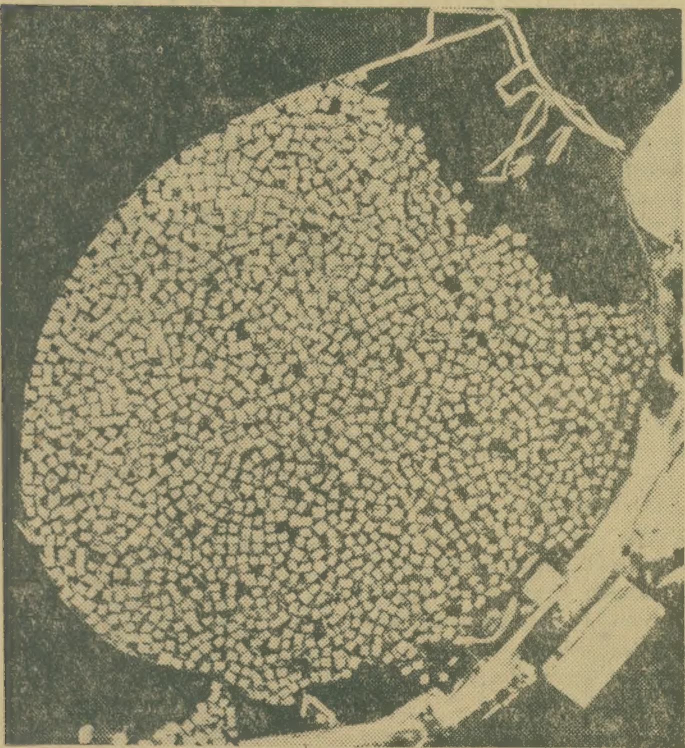

Ова фотографија не претставља никакав трик. То је скуп древних сплавова посматраних из птичје перспективе за време њиховог спорог путовања низ једну канадску реку.

Пожар који траје 3.000 година

У долини реке Јагноб, у централном Тацикистану, нешто устрану од главног друма, може се приметити црн отвор

велике пећине, а недалеко од ње жуте наслаге паперјастих кристала сумпора. Стотину метара унаоколо ковитла се плав и бео дим. Ту, дубоко под земљом, већ више од 3.000 година тиња пожар који је настао спонтаним паљењем угља. Кроз пукотине у земљиној кори продире унутра ваздух, а њему у сусрет, из земљиних недара, пробијају се врели гасови који даље потпаљују слојеве угља ближе површини.

Део гасова који избијају уствари је ваздух загрејан до температуре од 300 Целзијевих степени. Становници овог краја обилно искоришћавају ово бесплатно гориво, градећи на местима његовог избијања камена огњишта на којима пеку лепиње и кувају чај.

У области овог многовековног подземног пожара откривено је 14 пећина са сводовима високим до осам метара.

WALT DISNEY УСПАВАНА ЛЕПОТИЦА

КАЈАКОМ КРОЗ АФРИКУ

Морис Патри и Морис Аво, два млада Француза успели су да пређу Африку са запада на исток, од Габоне до Мозамбика — само у кајацима.

Прокрстарили су многе крајеве и борили се са многим неприликама.

Једне вечери, док су се одмарали, Патри предложи:

— Зашто не бисмо прешли Африку у кајацима? То досада још нико није покушао... А то је разлог да пробамо ми!

— Зашто не? — одговорио је без двоумљења Аво.

За минут настану буре

После неколико недеља, њихов план је био потпуно утаначен. Пошто су пребројали своју заједничку уштеђевину, купили су два кајака, један шатор, сав потребни прибор за логоровање, камеру, фотографски апарат, два карабина и два сандука муниције.

Првог октобра 1951 године, два Мориса су напустили луку Порт-Гентил, у Габону. Морис Патри никада у свом животу није управљао кајаком а други Морис није био нимало искуснији од њега у руковању веслима. Али ипак су имали поверења у своје снаге.

Једно време ишло је све по прорачуну.

Из Бангуа су кренули 26 марта 1952 године и доспели до Паломба.

Али, одатле су почеле приличне тешкоће.

Белгиски насељеници, којима су поверили своје планове, настојали су да их одврате:

— Нећете моћи да пређете језеро Киву! У року од неколико минута тамо настану буре. Има врло честих водених ковитлаца. Сваке године се по десетак лаких чунова преврне и сви се веслачи, наравно, подаве.

Али упозорења нису била потребна јер Мориси нису слушали савете. Разапели су мала једра и пошли кљуном према југу. Првог дана пловидба је прошла без икаквих незгода. Следећег их је већ изненадио жестоки торнадо. Имали су тачно толико времена да скрену од водене трубе и да се склоне у један мали хангар. Када су се вратили на обалу, утврдили су да је један од њихових кајака пробушен, а половина намирница неупотребљива!

Ви јурите у самоубиство

Неколико дана касније, пространство језера Тангањике понудило је њиховим веслима своје бистро плаветнило. Насељеници су били сада много упорнији:

— Ви хоћете у правом смислу речи да пређете море! Не заборавите да је језеро дуго 700 километара, а таласи достижу два метра! Мислите ли ви на то? У тим малим кајацима ви јурите у самоубиство.

— Не можемо да бирамо, — одговорили су и озбиљно и шалећи се. Успети или умрети. А ми ћемо успети!

Убрзо приметише да се опасни ветар који дува преко дана стишава готово увек у току ноћи. Зато су по месечини пловили сасвим уз обалу.

Тако је отпочео њихов необичан пут под исто тако необичним и једва схватљивим условима. Једне вечери при слабој месечевој светости Морис Патри осети да његов кајак удари о неку стену. Међутим, изненађен убрзо примети да то није никаква стена већ један огромни заспали нилски коњ поред своје породице. Бесан што је узнемирен, он је претио да потопи кајак. Али, већ извежбан и вешт, Патри успе да умакне.

После једне кратке етапе у Ђиђи, малој луци језера Тангањике где је Станлеј 1871 године пронашао најзад Ливингстона, Патри и Аво су отпочели најопаснији део пловидбе. Обала одатле постаје апсолутно негостопримљива. Планина стрмо пада у језеро и не постоји некакав залив у који би се могло склонити у случају непогоде. Тако су више од 40 дана морали да остану у својим кајацима, борећи се стално против супротних ветрова, против водених труба и бура.

Веза је успостављена

— Једне вечери, — прича Морис Патри, — одлучисмо да се улогоримо на једном малом стеновитом острву. Нажалост, наше уточиште је било већ настањено — четири огромна крокодила су се одмарала на њему. Али били су увиђавни и стругнули одмах по нашем доласку. Морао сам ипак читаве ноћи да их држим на нишану мог карабина! То је било незаборавно!

Најзад, 21 августа у подне, после педесет два дана пловидбе језером два кајакаша приспела су у луку у Пулунгу, на југу језера. Али тиме пут још није био сасвим окончан. Студирајући карту Родезије, Морис Патри пронађе реку Лангву сасвим малу и готово непроучену. Одлуче да се спусте њоме до Замбезе.

— Ова идеја да пређемо једну потпуно непознату област испунила нас је радошћу. По сваку цену смо хтели да окушамо срећу. Али нисмо имали појма чему се излажемо.

После великих мука: педесет километара дуж обале једне готово исушене реке вукли су кајаке — Патри и Аво се нађоше апсолутно сами у једној области насељеној само дивљим зверима.

— Једног дана нашао сам се у води — прича Патри. — Кајак ми је разбијен у парампарчад: један крокодил ме је избацио из њега страховитим ударцем репа. Дрвена ребра су била неупотребљива а гумено платно добро расцепљено на два места. Било је потребно неколико дана за оправку, а већ сутрадан, Аво је доживео исту судбину.

Најзад, после четрдесет три дана пустињаштва, Патри и Аво поново сретоше људе. Пут је сада био сасвим одређен: требало је прећи јужни део Родезије аутостопом. Затим су сишли реком Шајер и Замбезом до Индиског Океана. У 6 сати увече 15 новембра 1952 године, Морис Патри окуси воду у којој је пловио: била је слана. Прва веза Атлантског са Индиским Океаном била је успостављена.

Гуша је насељена милионима микроба — У њој се одигравају многобројне чарке између нашег организма и разних инфективних клица — Не заборавите да од „кондиције" вашег грла зависи здравље вашег организма — У борби микроба и човека увек побеђује онај ко је јачи

ЧУВАЈТЕ СВОЈЕ ГРЛО

Сутра или прекосутра пробудићете се с несвакидашњим осећањем у грлу и рећи ћете „боли ме гуша". Гушобоља и кијавица најчешће су болести од којих пате сви људи. Зато што су толико честе а нису сувише болне, навикли смо да их сматрамо безначајним. Али, у томе много грешимо! Гушобоља може да има значај звона на узбуну, јер је непријатељска војска већ прешла преко спољних бедема сигурности и сада се спрема на главни јуриш.

Невероватно али истинито

Мада је веома танано, грлено ткиво је и веома отпорно. Заштићено само фином слузавом површином коју облаже пљувачка, оно успева да одоли температури сладоледа која износи 13° Ц испод нуле, и температури врелог млека, која је понекад и 70° изнад нуле. Сваких неколико секунди кроз грло пројури ваздух од 15 км на сат, а за време кијања или кашљања брзина ваздуха износи 320 километара на сат. У току дана зидови нашег грла су изложени дејству 11.500 литара кисеоника, исто толико угљеника и неколико милијарди честица. Не рачунајући гас који настаје сагоревањем бензина из аутомобила, који већина од нас удише, пушачи свакодневно надражују грлено ткиво димом у коме има катрана. Затим, гутамо пљувачку или јело око 3.000 пута на дан, што претставља врло сложену радњу у којој учествује двадесетак мишића. А, уколико нисте пустињак или крајњи особењак, ваши грлени мишићи морају у току дана често да се шире и скупљају да бисте изговорили бар 25.000 речи неопходних за одржавања везе са светом.

Апарат за говор

Погледајмо изблиза ово мало ремекдело природе које ми толико често злоупотребљавамо. Ако станете пред огледало и широм отворите уста ваш поглед неће допрети даље од ресице, која се спушта са меког засвођеног дела непца.

Али, ако дршком кашичице притиснете језик, угледаћете и мањи део ждрела, главну раскрсницу грла где се сучељавају душник, нос, уста и једњак, а са сваке стране ждрела две мекане лимфне творевине — крајнике. Помоћу специјалног дугог и танког огледала и лампе која светли пред вашим устима, моћи ћете да видите доњи део ждрела са јабучицом и са двема затегнутим гласним жицама белим као слонова кост.

У шупљини грла, која је у ствари говорни орган, ваздушни стуб потиснут из плућа и уз суделовање гласних жица, производи звучна таласања са мањим или већим бројем треплаја. Под дејством скупљања и опуштања мишићних зидова меког дела непца, грла, језика, зуба и усана ти трепјати се претварају у гласове, који, комбиновани, дају речи.

Обољење грла

Пошто је гуша стално изложена ваздуху препуном клица и дима, пошто ми врло радо премарамо цео орган за говор, ткиво гркљана и гласне жице врло често се запале, што ми називамо гушобољом. Али, промуклост није увек последица инфекције. Она може да наступи и услед разних узбуђења, када долази до згрчености извесних мишића. Због тога наступа другачије реаговање гласних жица на ваздушни стуб и речи добијају другу боју. Љутња и узбуђење често утичу да глас постаје крештав. Иста тако велика туга или неспокојство могу да утичу да глас има сасвим ново, непријатно звучање, иако је у апарату за говор све нормално, наиме, не постоји никакво грлено обољење.

Од самог рођења човекова гуша је пренасељена милионима микроба који врве по ваздуху или по храни коју гутамо. У њој се одигравају многобројне чарке између нашег организма и разних инфективних клица. Зато не сме да нам буде свеједно у каквом се стању она налази. Не заборавимо да се грип, дечја парализа, туберкулозно запаљење мозга, шарлах и оспе добијају кроз грло.

Ако су грлени канали у лошем стању инвазија микроба најбоље ће се пробити до горње носне шупљине где може да проузрокује запаљење синуса, до средњег ува где изазива запаљење коме може да следује глувоћа, до плућа где може да изазове запаљење плућа и плућне марамице, а да не помињемо најчешћа запаљења крајника, бронхија и душника.

Да би се борила против микроба, гуша је снабдевена многобројним замкама за њих.

Њихова улога је у томе да прво привуку клице а потом да их униште помоћу многобројних белих крвних зрнаца и противтела која крв огромном брзином спроводи тамо где је борба започела.

Крајници и жлезде су сунђерастог ткива које човеку јако користи против инфекција. Ти делови нарочито су развијени код деце и, борећи се често против бактерија, брзо се запале. Захваљујући овим органима, човек још у детињству постаје имун против многих болести, од којих би у каснијем животу сигурно страдао. Неки пут, ако крајници сувише често улазе у борбу, толико ослабе услед сталног запаљења да постају терет и онда је најбоље да се отстране.

Друга врста одранбеног бедема противу проузроковача разних обољења преставља фина ружичаста слузница усне дупље која је увек покривена пљувачком. Влажна слуз која облаже гушу штити ткиво од напада микроба. Међутим, има много узрока у данашњем начину живота који ометају да ова течност обавља свој посао на нормалан начин. Дувански дим, индустриска испарења, веће количине алкохола који је унет у организам, draже осетљиво ткиво, скупљају његове крвне судове, суше слузаву површину и смањује борбену отпорност организма. Слично се догађа код људи који живе и раде у одајама са парним грејањем које исушује ваздух.

Уместо да набрајамо како све човек може да добије гушобољу а после тога и разна друга обољења која су се тим путем пренела у организам, рећи ћемо само опште правило: ако вас боли гуша, то је ваша кривица. Или о њој нисте водили довољно рачуна или сте на неки други начин ослабили општу отпорност свог организма. Не заборавите да од „кондиције" вашег грла зависи здравље вашег организма. У борби микроба и човека увек побеђује онај ко је јачи.

ЧУДНА ПРАТЊА

Студенти архитектонског отсека високе лондонске Школе лепих вештина организовали су један необичан протест. Као стручњаци веома су погођени што њихов Лондон добија ружне палате и грађевине. Пре неколико дана дошли су у свечаном и муклом поретку на полагање камена темељца новопројектоване палате за највећу лондонску банку. Носили су мртвачки ковчег и свеће као симбол „сахрањивања истинске уметности и лепоте". У овој необичној погребној поворци без покојника учествовало је близу 3.000 студената и велики број грађана.

ПИКАСООВ ХУМОР

За време једног интервјуа неки новинар је пребацио Пикасоу да је неопрезан.

— Како можете држати толика платна милионске вредности окачена по зидовима вашег стана који никада није закључан нити обезбеђен — чудио се новинар.

— Нема никакве опасности! — одговорио је сликар. Ја никада не потписујем своја платна пре него што ћу их продати, а без мог потписа она ништа не вреде јер би их могао свако насликати...

Корал живи и ван тропских крајева

Др Скваирс је донео овај корал из вода Бахама у Њујорк ради проучавања. То је први пут да корал живи ван тропских вода. На слици је розикасти корал из врсте mancina areolata. Испруженим пипцима спреман је да ухвати храну.

Гајење минијатурног дрвећа

Познато је да извесно декоративно растиње као и дрво с плодом, тешко расте без већег простора. Али, у Кини се већ од давнина гаји патуљасто дрвеће на јако малим површинама — у земљаним ћуповима и лонцима. Уколико је мање земљиште утолико је потребније веће знање да би се дрвеће одржало.

Кинези у ниским земљаним лонцима не гаје само једну биљку, како је то обичај код нас већ читаве минијатурне пејзаже. Патуљасто дрвеће има разне облике који потсећају на животиње или птице, а то се постиже специјалним сасецањем гранчица.

Сваке јесени у свим већим градовима Кине приређују се изложбе овог минијатурног растиња. На слици се види један „врт" у малим вазама и чашама на прозору једног одгајивача.

Насађена шапа

Хирурзи и биолози у Совјетском Савезу обраћају велику пажњу калемљењу појединих органа. На нашој слици се види професор Лапчински са својим псом Гамбом коме је прво одрезао шапу. Пошто је

отсечени део држао 25 часова у нарочитом апарату, он га је поново накалемио. Али, мада нога није могла да врши функције као пре прве операције, покушај се сматра као успео. Познато је да су пре извесног времена руски научници успели и то да на тело једног пса накалеме две главе.

Планови за прву кућу на Месецу

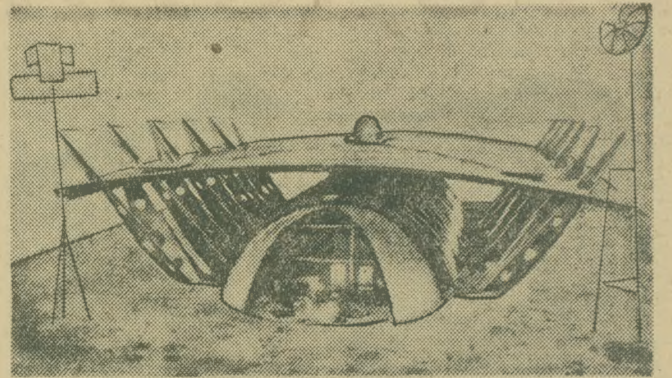

Др Џон Ранхард, директор Истраживачке рударске лабораторије у Чикагу направио је план за прву кућу на Месецу. Она ће имати просторије за живот истраживача и пилота, лабораторије за научни рад, радионице за оправку васионских бродова и станицу за одржавање везе између Земље и Месеца. Станица ће имати облик цигарете а изнад ње ће бити заштитни метални покривач против метеорита.

Др Ранхард каже да је због слабог познавања и различитих мишљења о Месечевој површини ова кућа предвиђена за најгоре услове. Дужина јој је 102 а ширина 48 метара, висока је 20 метара. Материјал за изградњу ће бити углавном легура алуминијума која је лака и издржљива, а усто добро одбија зраке тако да је решен и проблем расхлађивања.

Справа за мерење дубине

Гњурци који се спуштају до шездесет метара дубине моћи ће тачно да прочитају на овом дубинометру, који личи на ручни сат, колико су се

спустили испод водене површине. Црна кутија у којој се дубинометар налази од пластичне је масе. Сочиво је такође од ње и отпорно је према притиску, а цифре и казаљке су превучене фосфором.

ПРЕТСТАВЕ У НАСТАВЦИМА

Да би своје суграђане одвратио од радија и телевизије, директор „Виндзор-бине" у Вервуду код Бирмингема, у Енглеској, одлучио је да у своме позоришту даје „претставе у наставцима". Уторком, после редовне вечерње претставе, играће се нарочито написани „породични комади" чији ће наставак или крај гледаоци с нестрпљењем очекивати и зато неће заборавити да поново дођу.

Узлетање без писте

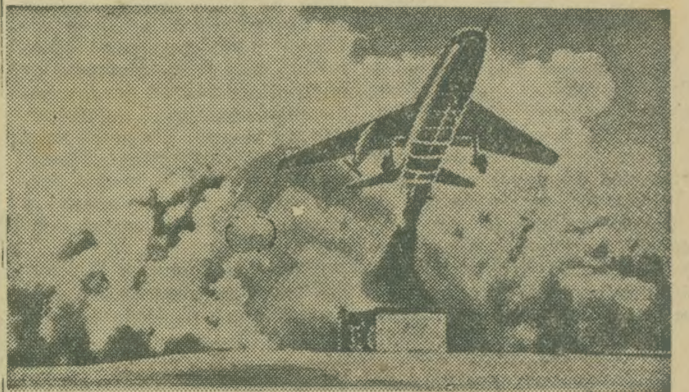

Користећи снагу свог мотора и потисак који му даје ракета причвршћена на доњој страни „Ф 100 Д" узлеће са покретног моста без додиривања писте. Достиже брзину од 420 километара на час за мање од четири секунде после узлетања.

БРОДОВИ ФАНТОМИ

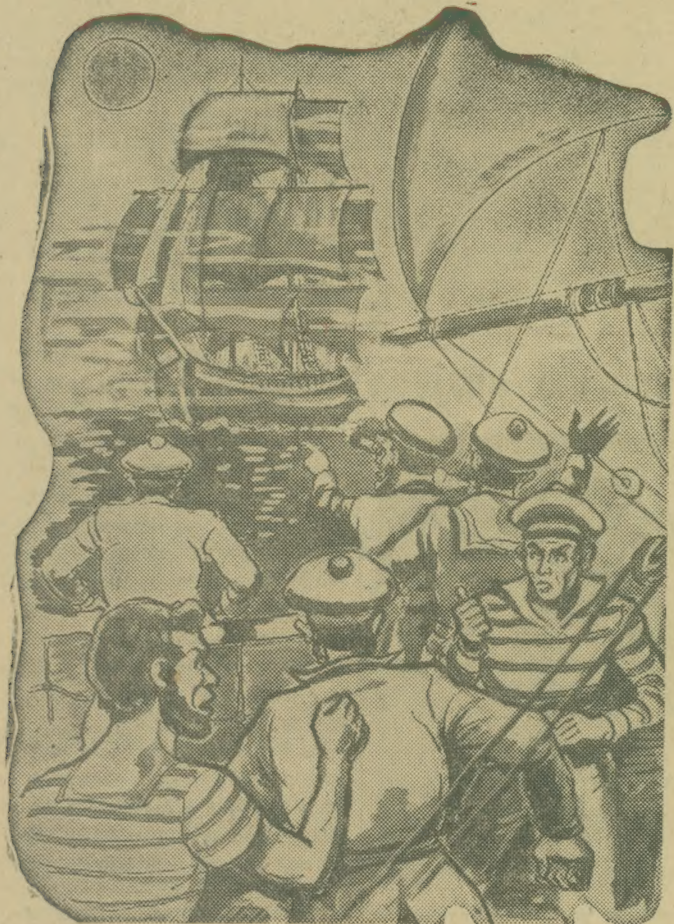

Ако бисте прочитали неке бродске дневнике из старих времена, наишли бисте тамо на многа занимљива и фантастична причања. У тим записима има и прича о бродовима фантомима. Морнари са појединих лађа су се клели да су рођеним очима видели људе на бродовима који су пролазили крај њих, а мало доцније, није нигде било ни бродова ни људи — простирала се само бескрајна пучина.

Сведочанства о бродовима фантомима има много. По некима је забележено око 300 случајева само у раздобљу од 1831 до 1885 године. Овде ћемо донети неколико примера.

Једрилица са црвеном светиљком

У дневнику брода „Бекенте" марта 1881 године записано је ово:

„У 4 сата ујутру испред предњег дела наше лађе прође једна једрилица. Чудна црвена светлост допирала је са њене палубе и осветљавала њену катарку, мост и једра. Од нас је била удаљена око 300 метара, а њен кљун био је уперен на нашу лађу; изгледало је да нам се приближава.

Осматрач са наше лађе, затим дежурни поручник, један виши официр и помоћник крманоша јасно су видели једрилицу. Али, кратко време после тога они нису могли да дођу себи од чуда. Само што су оком трепнули, једрилице више није било. Запловили смо према месту где смо је видели, али тамо — ничега. Ноћ је била светла, а море мирно. Тринаест лица, у исто време били су сведоци овог привиђења. Два друга брода „Турмалин" и „Клеопатра", који су пловили с десне стране испод нас, сигналима су нас питали да ли смо приметили необичну црвену светлост..."

Случај брода „Орион"

У септембру 1867 године од Сан Франциска према Кини пловио је брод „Орион". Једне вечери, недељу дана после поласка, одјекну глас другог бродског официра:

— На видику је брод!

Цела посада на „Ориону" почела је да се смеје. Међутим, када је други бродски официр поновио крик са узбуђењем, командант је дохватио свој доглед и њиме прошетао по пучини осветљеној једино месечином у оном правцу где је други бродски официр видео фантомски брод. И командант је јасно видео један брод удаљен око једну миљу. Иако је време било мирно, на том броду су била разапета сва једра, добро надувана и изложена страховитом налету ветра.

— Сва су им једра напета, — промрмљао је он, а код нас не може ни марамица да се покрене.

После тога на палубу су појурили и посада и путници. Јасно су видели брод фантом који је почео да се креће. Изгледало је да жели да успостави везу са „Орионом". Јурио је паралелно с њим. Људи са „Ориона" видели су и сенке на његовој палуби.

— Шта ли желе од нас? — питао се у чуду командант.

Није се чуо никакав глас оданде. Није долазио никакав позив.

— Да ли вам је потребна помоћ? — покушао је да им довикне командант „Ориона" али није добио одговор.

У том тренутку један морнар се пео на бродски мост да заузме своје место дежурног. Када је чуо како његов командант сам говори, помислио је да је луд. А како и не би, кад га је видео како са капетанског моста гестикулира, виче према мору, а он иако гледа у истом правцу не види ништа, сем узбурканих таласа.

„Лепа кокошка" и „Колевка"

Петнаестог децембра 1846 године фрегата „Лепа кокошка" пловила је упоредо са корветом „Колевка". Наједном је настала страховита олуја и раздвојила бродове. „Лепа кокошка" страховито оштећена, једва је успела да се докопа једног острва у близини Мадагаскара. Наиме, посаде оба брода договориле су се да се састану на томе острву, ако се било из којих узрока изгубе на пучини. Када је „Лепа кокошка" тамо допловила, „Колевке" није било. Морнари су претражили заливе, ватоне, испловили мало даље на пучину али нигде нису могли да нађу ни трага од „Колевке". Наједном један морнар показа једну олупину која се видела у даљини и кретала према копну.

„Сунце је блистало — пише један од сведока са „Лепе кокошке". — Небо је било јасно и чисто. Ваздух је треперио на хоризонту. Сви наши догледи били су уперени у правцу где се видела олупина. Убрзо, наше је узбуђење постало снажно, јер то више није била олупина како нам је у први мах изгледало, него сплав натоварен људима, који су вукли чамци са лепршавим заставама. Слике које смо видели биле су јасне и уверљиве, линије чамаца и сплава савршено су се оцртавале. Официри, командант и морнари наше лађе могли су пратити својим рођеним очима све појединости. Видели смо гомилу људи која је махала и пружала руке к небу. Веровали смо да ћемо за неколико часова стегнути у наручја своје другове и отргнути их од сигурне смрти. Поседали смо у наше чамце и кренули им у помоћ. Али, узалуд! Ми смо пловили али никако нисмо стизали. Ништа сем празне пучине. Нигде није било трага ни од олупине ни од људи, ни од чамаца које смо видели, па ни од „Колевке". Заједно са својом посадом од 300 људи потонула је у морске дубине.

Све ове приче о бродовима фантомима, о којима се пише у бродским дневницима, унеколико су тачне. Морнари су заиста могли да виде оно што су описали, али то није била стварност, већ обична природна појава — фатаморгана. Ко зна где се налазила једрилица са црвеном светлошћу, затим лађа коју је видео командант са брода „Орион" или онај сплав који су вукли чамци и на коме су били људи. Они су само привиђења онога што је ко зна колико далеко од места са кога су они то посматрали.

Фотографисање облака

Ваздухопловство у САД располаже комбинованом ракетном камером којом је недавно успешно снимљен облак на висини од 1.600 километара. Фотографија је била сасвим јасна. Оваква камера ће се употребљавати за снимање формација облака који имају везе са ураганима на веома великим висинама.

Тврдоглава природа

Површина ове аутостраде у Охају, у САД, покривена је асфалтом од 7,5 см и затим поравњена ваљком од пет тона. Испод асфалта је подлога од 15 см ситног камена. А

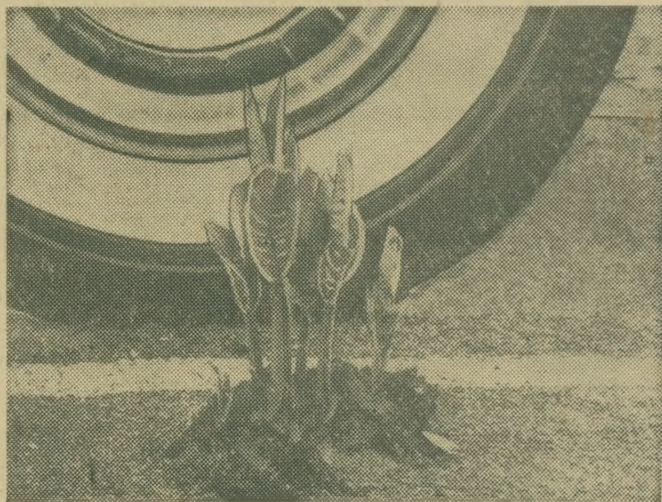

ипак, многи пролазници с неверицом примећују како је ова млечика савладала све препреке на путу и избила на видело дана. Природа је, заиста, неукротива.

Стан у леду

Научници су у арктичком леду ископали тунел дуг 377 метара да би проучавали својства снега и леда и установили могућности да човек живи и ради у поларним пределима. Тунел је пробијен помоћу најмодернијих рударских бушилица и машина. Под огромним наслагама вечитог леда изграђене су простране собе у којима сада раде научници.

Машина за мерење масноће

Једна енглеска фирма која се бави товљењем и продајом дебелих свиња употребљава сада једну веома корисну машину. Помоћу ултразвучних таласа у њој може сасвим тачно да се измери дебљина масноће под кожом живих свиња.

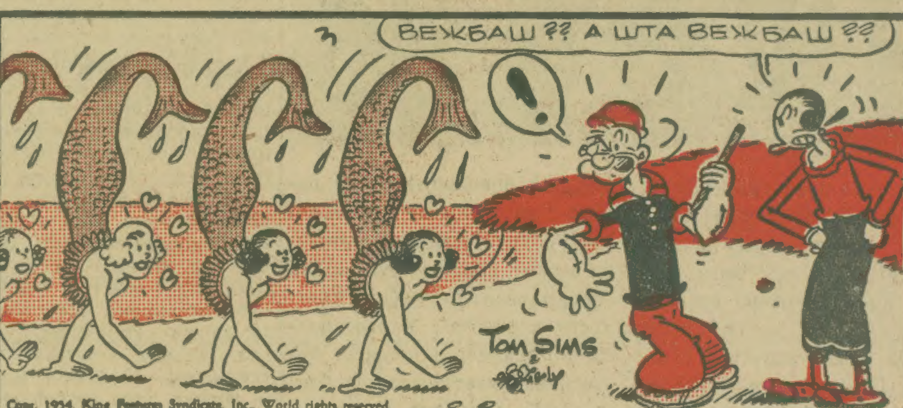

Учимо шах
LVIII

Нема шахисте коме се није дешавало да остане само с краљем против пешака и краља, па да једном ремизира, а други пут да изгуби партију. Како треба играти да противник не изведе пешака на последњи ред и да се партија заврши нерешено? То су ствари које треба да научите напамет.

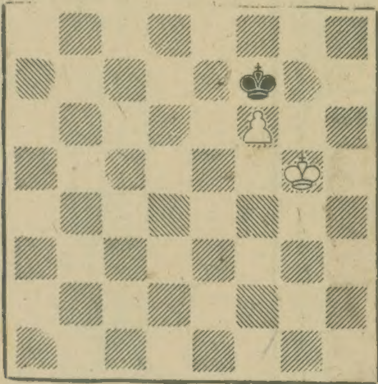

Ви сте црни и сада сте на потезу. Играјте овако: 1. ... Кф7—ф8. Сада ће бели свакако ићи краљем напред: 2. Кг5—г6. А сада? Идите одмах — ово добро запамтите — својим краљем испред црног краља: 2. ... Кф8—г8. Ако то учините, партију нисте изгубили, јер бели ће сада вероватно вући потез 3. ф6—ф7+, а ваш потез ће бити 3. ... Кг8—ф8, а то је — пат.

Вратите се сада постављеној позицији и вуците краљем потез Кф7—г8. Шта ће даље бити? Бели: Кг5—г6, црни: Кг8—ф8, бели: ф6—ф7, црни: Кф8—е7 и — црни губи партију.

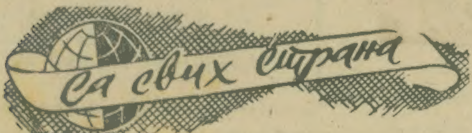

ЛЕТЕЋИ АУТОБУС

Путнику је потребно шест часова да авионом превали пут од Лондона до Њујорка. А да би стигао само до аеродрома изгуби читав један сат. Сада се у Америци баве пројектовањем летећег аутобуса, на основу искуства са хеликоптерима. Рачуна се да ће већ 1965 године у промету бити пет таквих аутобуса. Сваки ће моћи да прими 40 до 50 путника. Брзина ће им бити 300 километара на сат а моћи ће у току године да превезу милион путника.

БЕЗ ФАЛСИФИКОВАНИХ ПОТПИСА

У великим банкама у иностранству се користе уређаји који могу за један сат да потпишу око 500 чекова. Потпис није једноставан, јер претставља нарочите ознаке које познају само службеници банке. На овај начин се спроводи и успешна борба против фалсификовања потписа на чековима. Али ни коришћење самог уређаја није једноставно. Његови творци су се потрудили да буде тако конструисан да се не може злоупотребити. На њему раде само две особе а и оне су једна од друге одвојене.

ИЗГУБЉЕНЕ МРЕЖЕ

У Норвешкој се труде да помогну рибарима који услед невремена изгубе своје рибарске мреже. Због тога је конструисан мали радиоодашиљач на батерије који не пропушта воду. Рибари га превизују за мрежу и ако се она изгуби брзо је налазе јер мали уређај шаље сигнале који могу да се ухвате и са неколико километара. Трошкови за радио-одашиљаче и екипе за хватање мрежа ипак су много мањи од штете која настаје услед губитка мреже.

НАЈВЕЋА ХЛАДЊАЧА У ЕВРОПИ

До краја марта ове године биће завршена изградња највеће хладњаче у Европи. Налазиће се у близини Кајзерлаутена у Западној Немачкој и биће под земљом. Хладњача ће стајати осам и по милиона марака ,а запремина ће јој бити 3.200 кубних метара.

АТОМСКИ ЧАСОВНИК

Претседник њујоршке општине Роберт Вагнер пустио је недавно у рад притиснувши само на дугме — један јединствени часовник. Тридесет метара испод земље у једном од раскошних предворја зграде Манхатан банке у Њујорку уграђена је посебна направа која помоћу атомске енергије, добијене из радиоактивног цезијума — 137, покреће овај атомски часовник. Висок 60, а широк 40 сантиметара, овај часовник показује не само часове већ и дане и године.

ПРЕНОСНИ ТЕЛЕВИЗОР

У Сједињеним Државама изграђен је први преносни телевизиски пријемник. Овај прототип има 22 транзистора и батерију са снагом од 7,5 вати. Цео пријемник је тежак четири и по килограма, а батерија му се испразни после четири сата рада. Али она се лако и напуни ако се код куће укључи у електрични ток, као и сваки апарат. Упоредо са радовима на оваквом типу телевизора припрема се производња малих камера за телевизиско снимање. Ова нова телевизиска камера дуга је 18 а широка свега 6 сантиметара, док је тешка само килограм. И поред оваквог формата она даје веома јасне снимке.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

БУДУЋИ МАЈСТОР на леду

Као што има људи разних темперамената тако исто има и животиња. Речит пример за то је мајмун Џинкс, који показује велику наклоност и дар за клизање на леду. Међутим, он се не задовољава само обичним клизањем које је с лакоћом савладао, него изводи разне вештине с много хумора, тако да му проричу велику будућност кловна на леду.

Сигурно склониште

По овој слици могло би се закључити да је то нека грабљивица која мами мале рибе. Међутим, она је сасвим безазлена риба звана хаплахромис. Икру носи у устима и за то време се сама уопште не храни. Можда због тога млади долазе брзо на свет.

Ову слику је начинио један енглески подводни ловац у тренутку када се мале рибе пред опасношћу повлаче у мајчина уста.

ДОСАДИЛО МУ

Свуда и на сваком месту — у кафанама, баровима, аутобусима, у железницама и железничким чекаоницама у Северној Америци грамофонске плоче се без престанка окрећу... Њихово крештање пара уши и претседнику општине у Детроиту, па је наредио да отсада после сваке отсвиране мелодије мора да буде пауза од шест минута. Тишина настаје механички — између плоча са музиком убацују се оне које безвучно „свирају“.

ЈОШ ЈЕДНО ОЛАКШАЊЕ ЗА СЛЕПЕ

Пре извесног времена једна совјетска творница пустила је у продају сатове за слепе који се на први поглед не разликују много од обичних. Једино имају поклопац, а плоча за бројке начињена је од емајла да се не би оштетила од честог додира рукама. Све бројке су испупчене на емајлираној плочи да би се лакше напипале. Сказаљке су уздигнуте мало више него на обичном сату. Тако ће човек без вида лако напипати бројке и одредити време тачно у минут.

БРЗИ И...

У Берну, у Швајцарској, врше се пробе са електронским чекићима за разбијање бетона. Они треба да замене досадашње чекиће са компримираним ваздухом, који су спорији и дижу заглушну буку, док су ови бржи, ефикаснији и готово бешумни.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ПОГАЂАЊЕ КАРТЕ

Ово је једноставан трик. Извођач држи цео шпил карата пред пружену руку. Слике на картама окренуте су гледаоцима. Прву карту именује иако изгледа да не може да је види. Затим стави карте, не гледајући их, иза леђа и уметне нову карту на место прве. Сада му је врло лако да погоди јер иако испружи цео шпил према гледаоцима увек има пред собом окренуту карту која следује. Кад стави карте иза леђа, извуче увек ону коју је малопре видео, метне је на горњу страну и покаже је гледаоцима, именујући је по броју и вредности. Наравно, да се ова вештина не сме много пута изводити, јер гледаоци лако погоде у чему је трик.

Носач новина

Овај делић намештаја врло је једноставно направити.

Узмите три дебље и осам тањих летава и спојите их као што видите на слици 1. После лаком живих боја, обојите овај носач.

Између пречага, уметните велике џепове за књиге и новине од штофа или кретона али дуплог, да бисте између ставили картон. На велики џеп можете прикачити мали, који ће служити за цигарете или траку од платна причвршћену на више места, која ће држати луле или неке друге ситнице (сл. 2).

ШТА СЕЦКАЈУ?

Хоћете ли да сазнате шта раде бата и сека? Узмите лењир и оловку и правим линијама повежите прво све цифре по реду, а затим и све тачке обележене словима, наравно, по азбучном реду.

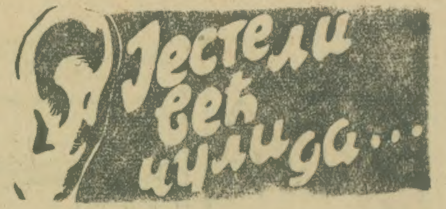

... прве лале донели су код нас Турци, и то у 15 веку. Постојбина лала су степе источно од Касписког Језера и јужно од Аралског Мора.

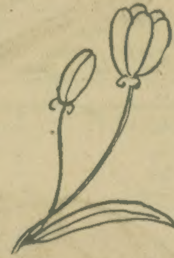

... у току једног минута у свету се просечно попуши три тоне дувана и попије 600.000 шољица кафе.

... једна од омиљених забава белог медведа је котрљање кроз воду. Медвед тада састави предње и задње шапе па се као прави живи точак котрља.

... река Јангцекјанг има највећу разлику између највишег и најнижег водостаја. Она може да износи до 54 метра.

... чланови поларних експедиција запазили су да у хладним пределима нокти и коса расту спорије него у местима умерене климе...

... у морима живи 99.000 разних врста школьки. У морима и на сувом има 81.000 врста пужева.

... највећа дубина у Азовском Мору износи свега 14 метара. То је најплиће европско море.

... машину за плетење изумео је Енглез Вилијам Ли, 1589 године. И изум плетења чарапа помоћу игала приписује се једном Енглезу, Вилијаму Ридеру. Прве руком плетене чарапе такође су се појавиле у другој половини 16 века.

... мужјак америчке рибе амие веома је пожртвован отац: читаву годину дана пошто се млади излегу он чува своју многобројну децу.

... амерички истраживач Роберт Ривер тврди да су најхладнокрвнији људи на свету припадници племена Фи Тонг Јанг који живе у једној сијамској џунгли. Они се никад не љуте, не показују страх ни према чему, али се никад и не смеју.

... четрдесет и осам часова пошто падне први снег, у крзну хермелина појаве се прве беле длаке. За веома кратко време његово крзно постаје сасвим бело, сем врха репа. Летња „одећа“ хермелина је мрка и жућкастобела.

Водоравно: 1) бод у спорту; 5) град у Енглеској; 7) композитор опере „Травијата“; 8) слово латинице; 10) службени списи; 11) страно женско име; 12) упитна заменица; 13) индустриска биљка; 14) узвик; 15) страно женско име; 16) музички термин; 18) мађарски шахиста; 19) део бицикла; 21) гест; 22) река у Италији; 24) бугарски дечји писац; 25) колос; 26) прилог за време; 27) стратегиски важна тачка; 28) коњ; 29) лука у Грчкој; 30) један минерал; 32) планина у Грчкој.

Усправно: 1) некадашњи назив за турску владу; 2) прилог за време; 3) старо мушко име; 4) свеза; 5) језички стручњак; 6) женско име; 7) присвојна заменица; 9) место у Србији; 11) активна супстанца фотографског развијања; 13) јуначан; 15) личност из „Хиљаду и једне ноћи“; 17) наша атлетичарка; 19) део сликарског прибора; 20) стилска фигура; 21) циљ; 23) показна заменица; 25) страно женско име; 27) град у Еквадору; 29) шаховски термин; 31) свеза.

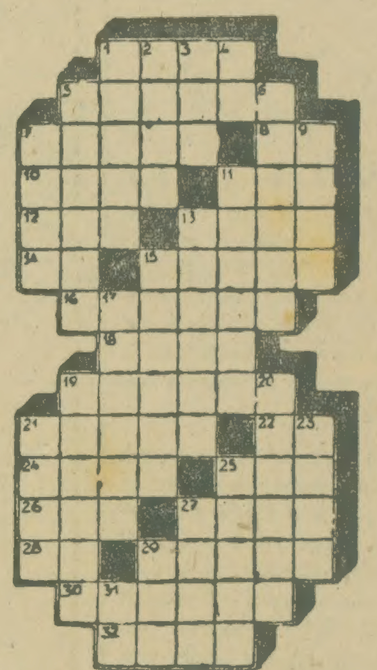

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Моам; 5) Балкан; 7) Сартр; 8) ек; 10) Учка; 11) Мор, 12) мио; 13) село; 14) ај; 15) Борис; 16) азурит; 18) Асам; 19) Амијен; 21) проја; 22) ит; 24) Одра; 25) Ани; 26) Реа; 27) Елис; 28) ен; 29) Илова; 30) Идрија; 32) Кина.

Усправно: 1) Марко; 2) Олта; 3) акр; 4) ма; 5) бачија; 6) неолит; 7) сума; 9) крос; 11) Мериме; 13) Сораја; 15) бусија; 17) Замора; 18) Ардени; 20) Нинива; 21) поре; 23) Тиса; 25) алоја; 27) Елик; 29) Ири; 31) дк.

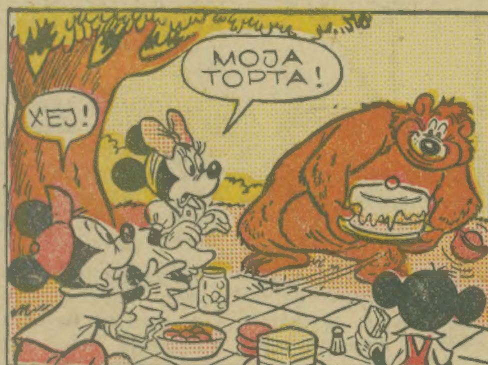

КО ЈЕ ЈАЧИ

— *Хроми Даба мора да је страховито јак човек,* — прича Пера Ждера. *Пре неки дан ишчупао је у парку цело је-*

дно стабло и од њега направио штап.

— *То није ништа,* — одговара Попај. — *Мој отац је јуче хтео да се извезе чамцем, али је заборавио да га одвеже. Кад је завеслао, однео је целу обалу.*

ИМА ЛИ ЉУДИ НА МЕСЕЦУ?

— *Ујка Пајо, живе ли људи на Месецу?* — упита Влаја кад је кроз прозор угледао пун Месец.

— *Па, неки кажу да има...*

— *Е онда мора да им је јако тесно кад је млад месец.*

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Ко су били бећари?

Када је излазио лист Бачка Вила?

ОДГОВОР:

БЕЋАРИ су били добровољци у Првом српском устанку регрутовани међу ускоцима из Турске и Аустрије. Пошто је војска у Србији била народна, бећари се употребљавају као стална војска за посаде по градовима, чување граница и

као пратња војводама. Најпознатији бећарски одреди били су: Хајдук Вељков на Крајини, Миленка Стојковића у Поречу и Зеке Буљубаше на Дрини код Засавице. Као стална војска бећари су поред хране добијали и месечну плату.

БАЧКА ВИЛА, књижевни и забавно-поучни зборник, излазио је у Новом Саду једанпут годишње и то од 1841 до 1845. Издавао га је и уређивао Петар Јовановић (1800—1855), директор новосадске српске гимназије, књижевник и поборник Илирског покрета међу војвођанским Србима. Лист је објављивао патриотске и пригодне песме, историске чланке, приче и сличан материјал.

БАШ ЧЕЛИК

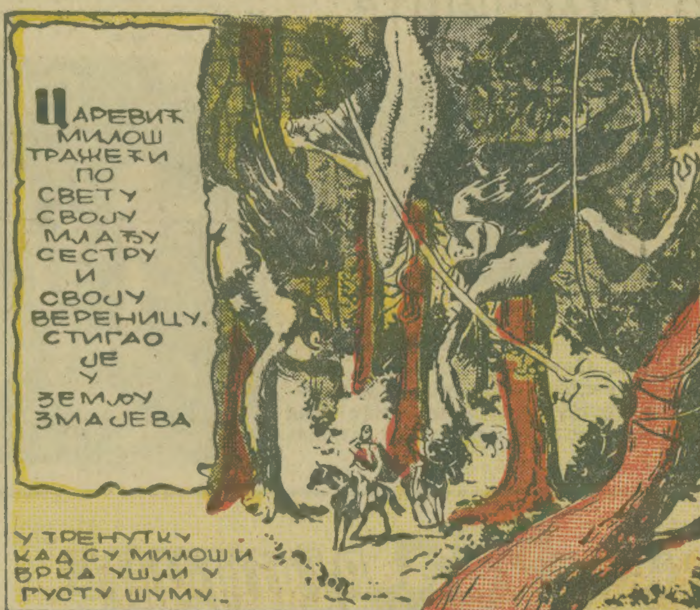

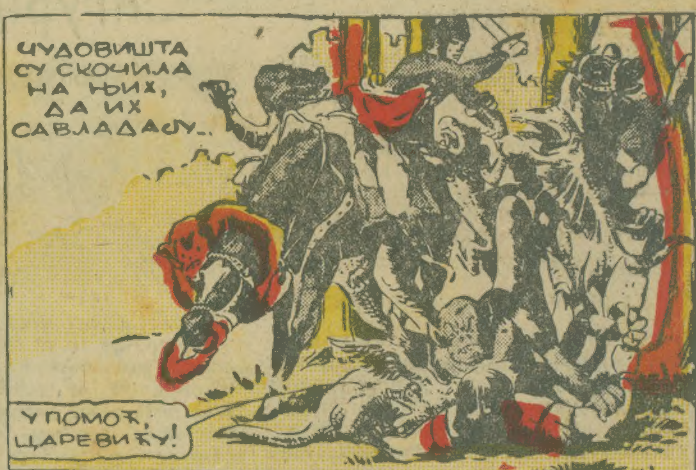

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско-издавачко предузеће Београд Македонска 31. — Тек. рач. број 101-707/1-82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900. полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200 полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају.